

AZ ISTENI ERÉNYEK

I. A HIT ÉS REMÉNY

ÍRTA
MÜLLER LAJOS S. J.

SZENT- ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1926.

Nihil obstat.

Dr. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 2645.

Imprimatur.

Strigonii, die 17. August! 1925.

Julius Machovich
Tic. generális.

Imprimi potest.

Adalberlus Csávossy S. J.
praep. prov. Hung.

Kiadja a Szent-István-Társulat.
STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.
Budapest, Vili., Szentkirályi-utca 28. — Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

TARTALOMJEGYZÉK,

Előszó	5
--------------	---

A HIT.

I. A hitről általában.

A hármas világ	7
Ellenfeleink	8
A hit helyes fogalma	10
Az emberi hit	10
Az isteni hit	12
A hit létrejötte	16
Rövidebb utak	20
Gyermekek	21
Rendkívüli utak	22
A hit ajándékai	26
A hit erőssége és biztonsága	34

II. A hitről részletesen.

Mit kell hinnünk!.....	37
A hit felindítása és megvallása	12

III. Vétkek a hit ellen.

A hitetlenség.....	50
A hithagyás és eretnokség	50
Magánegyénekeknek adott (privát-) kinyilat- koztatásokról	53
A hithagyás és eretnokség okai	54
A hittől elpártoltak és eretnekek megtérítése	59

A hitben való kételkedés	64
A gyakorlati élet számára.....	67
Másvallásuakkal szent dolgokban való együtt- működés	70

A REMÉNY.

I. A reményről általában.	
A remény tulajdonságai	74
A bizalom	76
II. A reményről részletesen.	
Mit kell remélnünk	78
A remény felindítása	82
III. Vétkek a remény ellen.	
A kétségbeesés	84
A vakmerő bizakodás	86

Források.

- Arregui*: Summarium Theologiae Morális.
Bougaud: A kereszténység és korunk.
Nagy A.: Hitelemzés példákban.
Noldin: Summa Theologiae Morális.
Spirago: Beispiel-Sammlung.
Szusai: Apologetika.
Tanquereg: Synopsis Theologiae dogmaticae.
Walter: Egyház és kultúra.
Wilmers: Handbuch der Religion.

ELŐSZÓ.

A jóindulat s érdeklődés, mellyel a közönség a Tízparancsról szóló értekezéseket fogadta, nyilván megmutatta, mennyire közszükséglet napjainkban a katolikus erkölcstannak népszerű s mégis alapos megismertetése.

Ez bátorított fel arra, hogy a munkát folytassam s letárgyaljam azokat a legfelségesebb parancsokat is, amelyekkel voltaképen kezdenem kellett volna. Értem a *hitet*, a *reményt* és a *szeretetet*, vagyis az úgynevezett *isteni erényeket*, amennyiben azok parancs tárgyát alkotják.

Ezek a parancsok a többiektől annyiban különböznek, amennyiben csupán isteni kinyilatkoztatásból ismerjük kötelező voltukat, *Isten* tulajdonságaiból merítik indítóokaikat; s egyesenesen azt célozzák, hogy *Istennel* itt a földön s egykor az égben örökre egyesüljünk és épen azért csupán *Istentől* belénk adott természetfeletti, kegyelmi erőkkel tölthetők be.

Felséges, szinte végtelen látókört nyitnak meg előttünk s eltöltenek bennünket azzal a boldogító öntudattal, hogy *„Isten fiai vagyunk, de még nincs kijelentve, milyenek leszünk. Tudjuk azonban, hogy mikor ő meg fog jelenni, hasonlók leszünk hozzája; mert látni fogjuk őt, amint vagyon*(Ján. I. 3. 2.)

A HIT

I.

A hitről általában.

A hármás világ.

Az *Istentől* alkotott mindenség három világnak összege. Az egyik a láthatók gyönyörű világa, melyet szemünkkel s többi érzékünkkel ismerünk meg. A másik a természetet fenntartó, kormányzó okok s törvények világa. Itt a testi szem mit sem használ. Jobb, ha becsukjuk. De ki kell nyitnunk a szellemünk szemét: az észet, az értelmet. Minő pompás egy tehetség ez! A testi szem remek szerkezetével valóságos gyermekjáték hozzá képest. De ez még távolról sem minden. Van még harmadik világ is felettünk, túl a látható dolgokon, túl a tudomány és művészet látókörén, magasabban, mint ahová a költői vagy szónoki ihlet felemelni képes. A természetfelettinek csodákkal teli világa ez, amellyel összehasonlítva a másik kettő, eltörpül, összezsugorodik, homályba merül.

Isten belső életének, titokzatos terveinek s a halhatatlan lelkek érdekében kifejtett működésének világa ez.

Ide be nem hatolhat testi érzék, sőt a józan észnek is messzelátóra van szüksége, hogy betekintsen, vagy — mondjuk — újabb szervre, mely annál remekebb s tökéletesebb a pusztá értelemnél, minél fenségesebb működésre hivatott. Ez a messzelátó, ez a szerv: a hit.

Boldog, ezerszerte boldog, aki előtt mindhárom világ tárva-nyitva áll. Van ép szeme a dicső, szép természetben gyönyörködni, van józan esze a tudomány rejtélyeibe hatolni, de van hite is, mellyel mint keresztény, mint *Isten* gyermeke, mint az evangélium engedelmes fia élvezheti a hit, a kegyelem világának kimondhatatlan pompáit, mérhetetlen kincseit. Mert valóban kifejezhetetlenek s felfoghatatlan nagyok azok a javak, amelyekhez a hit adja meg a kulcsot.

A hit ugyanis „az emberi üdvnek kezdete; alapja és gyökere minden megigazulásnak, mely nélkül lehetetlen *Istennek* tetszeni s az ő fiainak közösségébe eljutni“. (Trid. sz. zsin. 11. ülés, 8. fej.)

Ellenfeleink.

Mielőtt a katolikus értelemben vett hit fogalmát boncolnók s kifejtjenék, már csak a tiszta megkülönböztetés kedvéért is vessünk futó pillantást ellenfeleink táborára.

Vannak, akik az emberi tudást határait csupán az érzékelhető világra korlátozzák és tanítják, hogy csupán azt ismerhetjük meg, ami öt

érzékünk alá esik. (Pozitivisták, agnosztikusok.) Ezek tehát magukat önként az állati színvonalra süllyeszítik.

Mások megint az érzékeken kívül csak a puszta józan észet ismerik el a tudás forrásának s mindazt, amiről nem tulajdon tapasztalattal szerzünk meggyőződést, amit értelmünkkel magunk be sem látunk, fel nem fogunk, a képzelet birodalmába száműzik. Ezek a hitet észellenesnek tartják. (Deisták, racionalisták.)

A *protestantizmus* egészen új, előzőleg ismeretlen hitfogalmat vetett a világba. Hitnek s pedig minden jócselekedetet pótoló hitnek a *Krisztus* érdemeibe vetett bizalmat tartja. Ez az áteredő bűn folytán végleg megromlott embert a megigazulás palástjába takarja anélkül, hogy belsőleg átalakítaná, megtisztítaná. Ez a protestánsok által fennen magasztalt „hit“, mely komoly megtérés s minden egyéb jócselekedet nélkül is üdvözít.

Hogyan jutott *Luther*, a protestantizmus atyamestere erre a hitfogalomra? A Szentírás, melyet ő egyedüli hitforrásnak ismer el, ezt a „hoit“ hitet nem ismeri, sőt minden lapján rácáfol. Ez a hivatásával megliasonlott szerzetes elhitette magával, hogy a testiség elleni küzdelem hasztalan s kárbaveszett. Az ember ugyanis a paradicsomi bűn folytán egészen tönkrement, szabadságát elvesztette, szenvedélyeinek zsákmanya lett. Ha jól cselekszik, nincsen érdeme,

ha rosszat tesz, nincs igazi bűne. Nincs egyéb hátra, mint *Krisztus* érdemeiben bizakodnia, hogy így saját érdeme nélkül is lelkét üdvözítse. Ez a teljesen téves tan magyarázza meg Luther közismert jelszavát is: „Barátom, vétkezzél bátran, csak aztán annál bátrabban higyj!”

A *modern protestantizmus* igyekszik ezt a szörnyszülött hitfogalmat, amelynek következményei a gyakorlati életben kiszámíthatatlannak, lehetőleg megszelídíteni s a hitet valamely határozatlan vallásos érzésnek hirdeti, amellyel a folyton fejlődő, változó hittételeket kísérjük s *Istenhez* mint atyánkhoz ragaszkodunk. Sőt van akárhány protestáns, aki már csak „az igazban, szépben s jóban *hisz*” minthogy a *személyes Istenben* való hitét már elvesztette.

Az úgynevezett *modernisták* is a hitet valamelyes érzelemben látják, amelyet az emberben bizonyos, eddig ismeretlen — általuk felfedezett — képesség, érzék fejleszt; ez az úgynevezett vallási szükségérzet. Az érzés szerintük a fődolog s pótolja a hitbeli *meggyőződést*, amelyet, mint ők vélik, értelmünkkel megszerezni amúgy sem tudunk.

A hit helyes fogalma.

Az emberi hit.

Nem egy félreértésre ad okot, hogy a hitet a köznyelven többféle értelemben vesszük. Hitnek nevezzük a bizonytalan vélekedést, mint

mikor például csak „hisszük“, hogy a távolból egyik jóbarátunk közeledik felénk. Sőt nem ritkán hitnek nevezzük azt a bizonyos ösztönszerű sejtést is, melynek közelebbi okát adni nem tudjuk. „Hisszük“, hogy sok bankónk között hamis is akad; „hisszük“, hogy még ez évben meg fogunk halni stb. Innen van, hogy sokan minden hitet lekicsinylenek s szöges ellentétbe helyeznek a tudással, melynek egyedül van előttük becsülete. Mekkora tévedés! A tudás és hit nem ellenfelek, hanem a megismerésnek két legalább is egyenértékű útja, eszköze.

Az ember ugyanis érzékeivel s eszével jut az igazság birtokába. Amit *saját* érzékeinkkel s eszünkkel ismerünk meg, azt *tudjuk*, amit *mások* érzékei vagy esze révén ismerünk meg, azt *hisszük*. Hinni tehát annyit tesz, mint az igazságot más tekintélye, szavahihetősége alapján elfogadni. Aki hinni nem akarna, annak úgyszólván minden tudásról is le kellene mondania. Az összes iskolákban azt tanuljuk, amit mások láttak, tapasztaltak, kigondoltak. A könyvek is mások szellemi kincseit közlik velünk. Aki oktalan gögijében csak azt akarná igaznak elfogadni, amit maga látott, tapasztalt és kigondolt, az a földből csak azt a tenyéryni részletet ismerné, amit maga bejárt, a világtörténelemből csak azt a keveset tudná, ami saját szemeláttára végbement stb. Aki tehát azt mondaná: „Én semmit sem hiszek“, annak méltán felelhetnék: „Akkor semmit sem tudsz“. A hit

s a tudás a kettős sín (vágány), melyen az igazság birodalma felé haladunk. (V. ö. Szuszai: Apologetika.)

Ami a bizonyosságot illeti, egyik sem áll a másik mögött. Épen oly bizonyosan hiszem, hogy van *Amerika*, mintha magam megjártam volna. *Bizonyosan* hiszem, hogy lezajlott egy-némely ütközete a nagy világháborúnak, jóllehet magam nem voltam ott, hanem csupán az újságból s a hazajött hősöktől értesültem arról.

Midőn a misszionárius a forró égőv bennszülötteinek elbeszélte, hogy az ő európai hazájában télen a víz anynyira megkeményedik, hogy akár az elefántok is könnyen s biztosan átjárhatnak felette, roppantul elbámulak. Valóságos csoda volt ez a szemükben. De elhitték. Miért is csalná meg őket az az ember, aki oly önzetlennül hagyta el övéit, hogy másokat boldogítson? De megjózan s okos ember is és így bizonyára meggyőződött annak igazságáról, amit elbeszél.

És csakugyan, nem lehettek-e észszerűen bizonyosak azok a jó emberek hitükben?

Az isteni hit.

És ha már az emberi hit biztos forrása ismereteinknek, mennyivel inkább az a hit, amely a kinyilatkoztató végtelenül bölcs, igazmondó s szent *Isten* tekintélyén alapszik, aki nem csalódhatik, sem pedig minket meg nem csalhat s aki még hozzá értelmünket kegyelme napfényével ragyoghatja be s az igazsághoz ragaszkodó akaratunkat malasztjával támogathatja?

Ezt az isteni hitet Egyházunk a vatikáni zsinaton (1870.) így határozta meg: „*A hit természetfeletti erény, amely által Isten kegyelmének*

támogatásával s segítségével igaznak elfogadjuk azt, amit ő kinyilatkoztatott és pedig nem azért, mert természetes eszünkkel a dolgok belső igazságát átlátjuk, hanem magának a kinyilatkoztató Istennek tekintélye miatt”.

Ha a hitnek ezt a meghatározását kissé boncoljuk, nyomban észrevesszük, hogy benne nagy szerep jut az értelemnek. A tiszta józan észnek a hittől függetlenül is meg kell ismernie, hogy van *Isten*, hogy *Isten* feltétlenül szavahihető s hogy *Isten* csakugyan beszélt hozzánk, adott kinyilatkoztatást. Ha mindezt is csupán a hitből tudók, hitünknek nem volna elég alapja, észszerűden volna.

A józan észnek továbbá azt is be kell látnia, hogy *Isten* bölcs okokból s a mi legnagyobb lelki hasznunkra kinyilatkoztathat oly dolgokat, amelyeknek „belső igazságát⁴⁴ át nem látjuk és megkövetelheti, hogy azokat *az ő tekintélye miatt* igazaknak elfogadjuk. Hiszen számtalan dolgot elhiszünk a tudósoknak, orvosoknak, csillagászoknak, vegyészeknek stb. nem azért, mert belátjuk, amit mondanak, hanem azért, mert *ők* mondják. A természet ezernyi jelensége is nyilvánvaló igazság, jóllehet a „hogyan?⁴⁴ a „miért?⁴⁴ rejtély előttünk. Nincs tehát abban semmi észszerűden, ha *Istennek* elhiszünk, hogy az ő belső életének s a természetfeletti világnak is vannak titkai, melyeknek igazsága „ragyog, mint a nap, jóllehet szemünk bele nem tekinthet“.

Az ész azonban egymagában a hitet még létre nem hozza; kell, hogy ott álljon mögötte az akarat.

Ha az akaratnak *tetszik* az, amit a hit tanít, akkor a hitnek akadálya, nehézsége nincs. Az akarat egyszerűen ráparancsol az értelemre: „Higyj! alapos kifogásod nincs, tehát higyj!” Ha látszólagos, fátyolszerű homály tolul az értelem szeme elé, amelyen keresztül azonban mégis látja a hit igazságát, akkor az akarat azt parancsolja az értelemnek: „Vesd meg ezeket az apró-cseprő kétségeket!” Ha a nehézség alaposabbnak látszik, akkor viszont mintegy így beszél az akarat: „Ha *Isten* mondotta, akkor feltétlenül igaz és hinnem kell. Hogy azonban csakugyan *Isten* mondotta-e s mikép kell a dolgot értenem, ezt meg kell tudnom attól, ki erről felvilágosíthat”.

De jaj akkor, ha az akaratnak nem ízlik a hitv tanítása, ha nem akar vállalkozni arra a lemondásra, önmegtagadásra, melyet a hit tőle követel. Ilyenkor ezernyi rést s kibúvót keres s talál, hogy hinni ne kelljen. Épen nem vagy csak nagyon renyhén figyelmezteti az értelmet, hogy kötelességeit a megismert igazsággal szemben teljesítse s levonja abból a következtetéseket. Sőt arra ösztökéli a lelket, hogy szemét az igazságtól elterelje, szándékkal keresse a homályt, a bizonytalanságot; sőt egyszerűen zárkozzék el a hit betóduló fénye elől.

De még az értelemnek és akaratnak össz-

hangzatos működése sem tudja létrehozni az *isteni* hitet. Mert amint a szem, az ész nem magamagát hozza létre, úgy a léleknek ez a látóképessége is ajándék s pedig époly természetfeletti ajándék, mint az az élet, amelyre meghív, előkészít s amelyre megadja a képességet. A hit az örök boldogság hídja, erre a hídra saját természetes erőnkől nem léphetünk. A hit sugár, mely minket *Isten* látására s birtoklására kalauzol; ezt a sugarat *Istennek* kell reánk lövelnie. „Senki sem jöhet énhozzám, hacsak az Atya, ki engem küldött, nem vonzza őt... De vannak némelyek közületek, kik nem hisznek. Azért mondtam nektek, hogy senki hozzám nem jöhet, hacsak Atyámtól nem adatik neki“ (Ján. 6. 44, 65. 66.), mondja az Üdvözítő. Szent Pál is gyakran hirdeti, hogy a természetfeletti élet s annak kezdete, az isteni jóság s irgalom tiszta ajándéka: „Kegyelemből szabadultatok meg a hit által és ez nem tőletek van, mert Isten ajándéka“. (Ef. 2. 8.)

Hasztalan minden rábeszélés s bizonyítás, hasztalan *Isten* igéjének hirdetése egymagában, mert „sem aki ültet, valami, sem aki öntöz, hanem aki növekedést ad, az *Isten*“. (I. Kor. 3. 7.) Mert Isten kegyelme nélkül nemcsak képtelenek vagyunk az isteni hitre, hanem még a hívésre való jóakaró hajlam sem ébred fel bennünk, amint ezt a nagy szent *Ágoston* a korabeli Pelagián-féle eretnkséggel szemben pompásan kifejtette s megvédelte s a hivatalos

Egyház zsinatain meghatározta. (Oranzsi II; tridenti, vatikáni zsinatok.)

A hit létrejötte.

Amint a természetes élet s annak létrejövése telve van mélységes titkokkal, annál inkább elmondhatjuk ezt a lélek természetfeletti, kegyelmi életre való születéséről, mely a hit által történik legfőképen. „Ó, Isten bölcsességének és tudományának mélységes gazdagsága! mely megfoghatatlanok az ő ítéletei és megvizsgálhatatlanok az ő útai!“ (Rom. 11. 33.) Bámulatos és megható *Isten* gyengéd alkalmazkodása minden egyes lélekhez. Ahány lélek van, *Isten* annyifélekép ajánlja fel neki a kegyelmet, az üdvösséget.

A felnőttek köül némelyek — mondhatnék — tudományos úton jutnak el a hit küszöbéig. A szenvedélyektől meg nem vakított értelem ugyanis, ha jóakarattal keresi az igazságot, többféle úton-módon, nevezetesen a nagy mindenség szemléletéből *Isten* létéről s tulajdonságairól meggyőződést szerezhet. Már az ókorban akárhány pogány megjárta ezt az utat, mint *Plato*, *Sokrates* s iskoláik számos tanítványa. Szent *Pál* menthetetlennek nevezi azt, ki a Teremtőt munkáiból meg nem ismeri. (Róm. 1. 20.)

Ámde szólott-e valaha hozzánk ez az *Isten*? „Az emberi észnek, hogy ily fontos ügyben csalódás áldozata ne legyen, szorgalmasan kell ku-

atnia s bizonyosságot szereznie az isteni kinyilatkoztatásról, hogy így, mint az apostol bölcsen tanítja (Rom. 12. 1.), „a mi szolgálátunk okos legyen“. (IX. Pius. V. ö. Denz. 1637.)

A józan ész azt is könnyen belátja, hogy az isteni kinyilatkoztatás nemcsak lehetséges, hanem *Istenhez* méltó s az emberi nemre feltétlenül szükséges. Kézzelfogható bizonyosság erre a régi s a modern pogányság, mely a kinyilatkoztatást nélkülözve avagy attól elfordulva mindet? pazar kultúrája s műveltsége mellett mérhetetlen vallási tudatlanságba s erkölcsi posványba sülyedt.

Álíg képzelhető, hogy a világot teremtő s kormányzó *Isten* legremekebb, de végromlásnak indult alkotását, az embert m&gára hagyja s mentő jobbát feléje ki ne nyújtsa.

És tényleg minden vallás tanítja s így az *emberi nem közmeggyőződése*, hogy *Isten* az emberiséggel valaha érintkezésbe lépett, hogy azt tanítsa és irányítsa.

Az igazságot kereső lélek szeme csakhamar a kereszténységen akad meg. A többi vallás ugyanis feltűnően s nyilvánvalóan a hamisság bélyegét hordozza magán.

A kereszténység s jogelődje, az ószövetségi zsidó vallás azonban nem csupán páratlan magasztos s egyedülálló hit- és erkölcsstanával vonja a figyelmet magára, hanem minden kritikát s bírálatot kiálló okmányokkal is tudja magát igazolni. A Szentírások ugyanis mint telje-

sen hiteles *történelmi* könyvek bizonyítják, hogy „sok rendben és sokféleképen szólván hajdan *Isten* az atyákhoz a próféták által, — legutóbb Fia által szólott hozzánk“ (Zsid. 1. 1, 2.), akiknek küldetését kétségbevonhatatlan csodákkal s jövődölésekkel mint isteni pecséttel hitelesítette.

És ezzel az igazság keresője el is érkezett az isteni hit küszöbéig. Hogy tényleg meghajtja-e vállát a hit szent igájának elfogadására, ez ketőn fordul meg: *Isten kegyelmén* s az ő *szabadakarátán*. Ha a lélekben megvan a kellő aláztosság, hajlandó becsületes életet élni s vétkeivel szakítani, főleg, ha imádkozik, akkor *Isten* készörömet gyújtja ki benne a hit világosságát kegyelme által.

Ez a világosság mindenesetre még csak a hajnal; delelőjét a *katholikus hitben* éri el. A *katholikus Egyház* az, melyre *Isten* kinyilatkoztatásainak egész letéteményét bízta, amely azt tévmentes bizonyossággal őrzí s magyarázza. A *katholikus Egyházban* van meg az a *Péter*, az a szikla, amelyre *Krisztus* épített, megígérve s isteni szavát adva, hogy az ő fenséges művén, az Egyházon a pokol kapui sem fognak erőt venni. (Máté 16. 18.) A *katholikus Egyház* úgy kiemelkedik a számtalan darabra tört. egymásnak ellentmondó s belső feloszlásnak indult felekezetek közül, mint a hegyen épült város, mint a világitótorony a tenger zavaros, háborgó hullámaiból.

Az ide — talán hosszú, fáradságos úton — megérkezett lélek egyszerre csak látni kezd. Lát sokkal nagyobb világossággal, mint aminőt a kutatás, a tanulmány, a vitatkozások neki megszerezhettek. Úgy érzi magát, mint aki a külső sötétségből pazarul megvilágított ünnepi terembe lép. Mindent megért. A kegyelem felkelt napja teszi ezt, mely a meghódított lelket immár beragyogja. Azért mondja a világ egyik legnagyobb lángelméje, *Ágoston*: „Hiszek, hogy belátásra jussak⁴. A tudós szent *Anzelm* pedig így beszél: „Érteni óhajtok némelyeket, ó, *Isten*, igazságaidból, melyeket szívem hisz és szeret. Nem azért kívánom érteni, hogy higgyem, hanem azért óhajtom hinni, hogy értsem. Mert azt is hiszem, hogy nem fogok érteni, ha csak előbb már nem hiszek⁴⁴. És minő boldogság s hála árasztja el az ilyen, *Isten* családi otthonába tért lelket! Örömkönnyek közt kiáltja *Ágostonnal*: „Ezer hálát adok neked, ó, én Megvilágosítóm! Én megtértem; most tisztán látom a szörnyű örvényt, melyben fekvém; reszketve mondom: Ah, az a sötétség, melyben nélkülözém az ég világosságát! Ah, az én előbbi tudatlanságom, melyben nem ismerétek, ó, Uram! Oly későn ismerőiek meg téged, ó, én igaz világosságom! ó, olv későn ismerőiek meg! de mégis ezer hálát adok érte, hogy megvilágosítál, hogy Téged és önmagamat megismerhetém“.

(Soliloquia 33. f.)

Rövidebb utak.

Azonban nem kell gondolnunk, hogy csupán ily hosszú út vezet az igazságig, a katolikus Egyházig. Sőt elmondhatjuk, hogy jóllehet a katolikus hittudomány mérhetetlen, alapos félkészültségével a legbiztosabb kalauznak ígérkezik, mégis közvetlenül igen keveset vezetett vissza az Egyház kebelére. Nagyon kevésnek van arra ideje, módja, tehetsége, hogy a teológia minden zegét-zúgát alaposan áttanulmányozza. Az isteni kegyelemnek megvannak a maga rövidebb átlós útjai is s nem ritkán oly réseken löveli be fényét a lélekbe, amelyeket más észre sem vesz, figyelemre sem méltat.

Voltak, akiket a művészetek kalauzoltak el az Egyházba, mert az igazság s igazi formszépségek között valami titkos összefüggést fedeztek fel. *De Coux* nemzetgazdász az térítette meg, mert látta, hogy az ő szakmájának problémáit csakis a katolikus Egyház tanaira támaszkodva lehet megoldani. *Müller Adámot* a francia forradalom tanulmányozása vezette vissza *Krisztus* Egyházába, mert belátta, hogy attól való elpártolás az emberből előbb-utóbb vadállatot csinál. Hazánkban is hányat tettek épen a kommunizmus borzalmi ismét praktikus katolikussá. *La Harpe* (+ 1803.) megtérése után így kiáltott istentelen cimboráihoz: „Keresztény lettem, mert ti nem vagytok azok!” Sokakat észretérített, hogy minden más vallás-

ban bár kényelmesebb az élet, de meghalni egyeségvedül a katolikus vallásban jó. Innen van, hogy a halál küszöbén a katolikus Egyházat úgyszólván soha senki sem hagyja el, de számtalanok kíváncsoznak anyai kebelére.

Gyermekek.

Gyermekek s más tanulatlan egyszerű egyének, főleg, ha a szent keresztség kegyelme szívükbe a hitre különös természetfeletti képességet öntött, még sokkal rövidebb s könnyebb úton érnek célhoz: a tekintély útján. Szülőik, nevelők, hitoktatójuk tudása, jósága, annyi más becsületes embernek vallásos élete minden nehézség nélkül előkészítik őket, hogy a szent keresztség óta lelkükben szunnyadó hitet *Isten* kegyelmével öntudatra ébresszék. Értelmük fejlődésével *Krisztus* Egyházát, annak páratlan történetét s berendezését mindjobban megismerve hitük is mind észszerűbbé válik.

És míg a keresztség kegyelme a katolikus hitoktatásban részesülő gyermekeket a hitben bámulatosan segíti, azokat viszont, kiket eretnekségre tanítanak, lassan-lassan arra ösztökéli, hogy az eléjük adott *téves* hittételekben kételkedjenek s keressék az igazságot. Tehát nem a gyermeki naiv hiszékenység, hanem a szentség által közölt különös hitképesség magyarázza meg azt, hogy a megkeresztelt gyermek szíve oly mohón fogadja be az isteni ige magvát, ha azt alkalmas módon benne elvetik

és oly könnyen s bőven termi meg a keresztény élet virágait s gyümölcseit.

Rendkívüli utak.

Tetszik az isteni Felségnek irgalma végtelenségét némelykor egészen különösen felragyogtatni. Anélkül, hogy a szabadakaratot érintené, malasztja mindenható erejével olykor hirtelen átalakítja a lélek hangulatát s közli vele a hit ajándékát. Ily kivételes kegyelemben részesült *Pál*, a nemzetek nagy apostola. Egyike volt a legdühösebb krisztusüldözőknek. Épen útban van *Damaskusba*, hogy ott, mint a papi fejedelmek megbízottja a keresztényeket láncra verje, börtönbe, halálba hurcolja. Szaporán sarkantyúzza lovát, a vérszomj űzi, hajtja. Hirtelen vakító fény özönli körül s valami titokzatos erő a földre teríti. A kegyelemnek jól célzott kópiája szíven találta ezt a nemes vadat. Rövid párbeszéd és ime *Saulból Pál* lesz, az üldözőből apostol.

„Könyörülök, akin akarok s kegyelmes leszek, aki iránt nekem tetszik“ (Mózes II. 33. 19.), úgymond az Úr.

Valami hasonló kegyelemben részesült *Ratisbonne Alfonz*, a dúsgazdag zsidó bankár. A keresztény vallásból mit sem tud, csupán gyűlölni tanulta azt. Mielőtt igen fiatal jegyesével egybe kelne, utazni indul, erősen feltéve magában, hogy Rómát, az utált kereszténység fővárosát kikerüli. 1841 november 17-én utazott el *Strass-*

burgból Nápolyba. Innen Palermóba, majd *Máltába* készült. Valami titokzatos erő arra bírta, hogy mégis csak *Rómába* váltson magának jegyet. Itt a Gondviselés összehozza régi barátjával, a nemrégiben katolikussá lett *Bussierre Tódor* báróval. Ettől szabadkozás után kis *Mária-érmét* (ú. n. csodaérmét) fogadott el ajándékba nyomtatvánnyal, mely szent *Bernát* közismert imáját: „Emlékezzél meg, ó, legkegyesebb szűzanya *Mária*“ — tartalmazta. Január 20-án a bárónak szentség hírében elhunyt barátja, *De la Ferronai* herceg temetése ügyében a szent *András de la Fratte*-templom melletti zárdába kellett mennie. *Ratisbonne* is elkísérte ez útjában s míg a báró dolgában eljár, ő a templomba ment, hogy ott nézelődjék. Hirtelen azt veszi észre, hogy egyik mellékápolnából különös fény árad ki. Közelebb megy s a bold. Szűzet látja e fényözönben, aki oly alakban jelent meg neki, mint almgý az ajándékba kapott érmecske feltünteti. Önkéntelenül is térdre borult előtte. E pillanaban minden elfogultsága megszűnt s hitt a keresztény vallás igazságában. Közben a báró is betér a templomba s legnagyobb megdöbbenéssel látja barátját, amint lehajtott fővel, mélyen elmerülve térdel. Megrázza hátulról vállát, de a térdelő alak, ki arcát mindkét tenyerébe rejti, nem mozdul. Újra meg újra megrázza, de hasztalan. Végre kénytelen volt a lehajtott főt hátrahatolni és íme látja, hogy *Ratisbonne* sűrű köny-

nyékét hullat, miközben kis Mária-érmét szorongatja keblére, majd zokogva csókolgatja azt össze-vissza s nem tud egyebet tenni, csak sír és sóhajt. Majd felkiált: „Ó, én boldog! Ó, szerencsétlen hitsorsosaim! Keresztséget, keresztséget!” Meg is kapta azt január 31-én a szentatya bíboroshelyettese kezéből, miután *Villefort* jezsuitaatyja a keresztény hitben kioktatta. Mint-hogy jegyese nem volt hajlandó őt a katolikus vallásban követni, lemondott a házasságról, pappá lett s főleg zsidó véreinek megtérésére szentelte életét.

Egy másik zsidót, *Cohen Hermann*t ugyan-csak csodálatos módon az oltáriszentségi *Jézus* ajándékozott meg az igaz hit mérhetetlen értékű ajándékával.

Cohen Hamburgban, 1821 november 10-én született, szintén mint gazdag bankár család gyermeke. Kiváló zenei tehetséggel áldotta meg a *Gondviselés*. Már 12 éves korában nyilvános hangversenyeken aratja a babérokat. Később *Parisban Liszt Ferencnek* lesz tanítványa s a vele való összeköttetés megnyitotta számára a legelőkelőbb szalonokat. Megismerkedett többek közt *Georg Sand*-dal, az ismert írónővel, akinek regényei hitében, erkölcsében teljesen tönkretették. Főleg a katolikus vallást gyűlöli, amelynek papjaiban — mint maga írja *Ratisbonne Alfonznak* — csupa szörnyeket látott, szerzeteseiben meg valóságos emberevőket.

1847. év május havának egyik péntekén *Neg*

marsai felkérésére a *Szűz* Mária-ájtatosságon orgonáit. Az Oltáriszentséggel adott áldáskor valamely titokzatos erő térdére kényszerítette. A következő pénteken még csak ellenállhatatlanabban tapasztalta maga felett ezt az isteni hatalmat. Ettől fogva már érdeklődik a katolikus vallás iránt, komolyabb lépéstől azonban az erkölestelen élet, mellyel szakítani bátorsága nem volt, visszatartotta. 1847 augusztus 8-án *Emsben* betért a templomba, hogy a szentmisén résztvegyen. Úrfelmutatáskor végbement lelkében a csodálatos átalakulás. Sír, zokog s hálálkodik *Istennek* s magasztalja annak végtelen irgalmasságát. Ugyanez év augusztus 28-án részesült a szent keresztségben. Mialatt lelke alámerült az újjászületés isteni fürdőjében, mintha csak villamos áram járta volna át egész valóját, elragadtatásba esik s szemléli *Krisztust* menygyei trónján, a bold. *Szűzet* s az ég szentjeit. A következő évben társulatot alapít, melynek célja éjj szentségimádások rendezése. Zenei tudását is az oltáriszentségi *Jézus* szolgálatára szenteli. 1849-ben a *karmelhegyi szent Szűz* szerzetébe lépett s 1850-ben pappá szentelték. Buzgó s kimondhatatlanul áldásos apostoli tevékenység után ő, az egykori szerzetesgvűlölő, mint szerény s alázatos szerzetes: Oltáriszentségről nevezett *Ágoston testvér* 1871 január 20-án lehelte ki nemes lelkét.

A hit ajándékai.

Mérhetetlen sok és nagy a kincs, melyet az isteni hit közöl egyesekkel és az egész emberiséggel. Ilyen többek között a nagy lelki béke, boldogság és vigasztalás, melyet minden szív szomjaz s melyre az élet csatáiban annyira szükségünk van.

Tapasztalta és élvezte ezt a világ akárhány lángelméje, kiket a tudományok különböző ágai büszkén számlálnak művelőik közé. Tiszta, tanult fők, nemes jellemek voltak, kiket a rosszakarát sem vádolhat hiszékenységgel vagy elfogultsággal. És ime ők boldogok voltak hitükben, melyet többre becsültek minden tudományuknál. Ime néhány a sok közül.

Ampère, akit a híres *Aragó* „egyikének nevez ama legélesebb s legmélyebb értelmeknek, kiket valaha a természet létrehozott“, aki lángeszével s kitartó munkásságával a villanyosságot a jelenkorra oly hasznavehetővé tette, bár egyideig a rossz környezet behatásának engedve elhagyta a vallás gyakorlatait, de később, az élet nehéz megpróbáltatásai közepett katolikus hitében keresett és talált vigasztalást. Sőt egyesületet alapított, melynek tagjai helenként összejöttek, hogy egymást a keresztény hit tanulmányozásában támogassák. *Ampère* 1818-ban így ír: „*Isten* be akarta nekem bizonyítani, hogy minden csak hiúság, kivéve őt szeretni s neki szolgálni“. Halála napján valaki fel akarta előtte olvasni

Kempis Tamásnak „*Krisztus* követéséről“ írt könyve egyik részletét. „Hagyja — szolt a beteg —, az egész könyvet tudom kívülről.“ Ezek voltak egyben utolsó szavai is. *Ozanam* állítja, hogy *Ampère*-rel folytatott beszélgetései mindig *Istenre*, a természet alkotójára vetett pillantással végződtek. Ilyenkor *Ampère* nagy homlokát két tenyerébe rejtve kiáltott: „Minő nagy az *Isten*, *Ozanam*, minő nagy az *Isten!*“

Volta Sándor († 1827.), kinek nevét mindig *Ampère*-é mellett fogják tisztelettel emlegetni, naponkint hallgatott szentmisét s hetenkint járult a szentségekhez. *Szűz Mária* képe előtt szombatokonként mécses gyújtott s valahányszor szobájába lépett, üdvözölte az *Isten* anyja képét. A szentolvasót mindennap elimádkozta. Vasár- és ünnepnapok délutánjain a templomban maga köré gyújtott gyermek seregnek buzgón magyarázta hit elemeit.

Euler, a XVIII. század legkiválóbb tudósainak egyike, a *párisi*, *berlini* s *szentpétervári* akadémiák ünnepelt tagja, gyermekeit esténként ugyancsak a katekizmusra oktatta.

Cauchy, a mnthematikusok fejedelme, minden emberi félelemtől menten be meri vallani: „Én keresztény vagyok, vagyis épen úgy hiszek *Jézus Krisztus* istenségében, mint *Tycho de Brahe*, *Kopernikus*, *Descartes*, *Newton*, *Fermat*, *Leibnitz*, *Pascal*, *Grimaldi*, *Euler*, az összes csillagászok és a múlt század összes matematikusai. Katholikus is vagyok, mint az előbbieik közül leg-

több. Meggyőződésem nem öröklött előítélet, hanem mély kutatások eredménye“.

Nussbaum János müncheni orvos-tanár, aki 10.000 műtétet végzett, minden veszélyes operáció előtt szentmisét hallgatott. 1883 aug. 28-án így ír gyóntatóatyjának, *Sinzelnek*: „Imádkozzék értem, hogy mint orvos, mint ember és mint tudós *Isten* áldását megnyerjem“. Barátja előtt bevallja, hogy összes tudományos diadalát a bölcsesség székének, a *Szentséges Szűznek* köszöni. 1890-ben e szavakkal hunyt el: „Dicsérettessék a *Jézus Krisztus*“.

Örökre ragyogni fog az emberiség legnagyobb jótevői között *Pasteur Lajosnak* († 1895.1 neve. A róla elnevezett intézetek a világ minden táján évenként ezreket s ezreket mentenek meg a legborzalmasabb haláltól (ebdiihtől, veszettségtől) azzal a módszerrel, melynek ő a feltalálója. *Huxley* mondotta róla, hogy munkáinak gyümölcséből hazája könnyen kifizethette volna az 8 milliárdnyi hadisarcot, melyet 1870-ben a németek róttak reája. Mikor egyik francia újság 1907-ben népszavazást rendezett arra a kérdésre, hogy kit tartanak a legutóbbi századokban *Franciaország* legnagyobb fiának, 15 millió szavazatból a legtöbb *Pasteurre* esett. És ime *Pasteur* buzgó katolikus volt. Bevallotta, hogy tudományos kutatásai őt csak még jobban megerősítették hitében. „Hiszek, szokta mondani, mint a breton paraszt és ha többet tudnék, akkor úgy hinnék

mint a breton parasztasszony.“ És íme ő is boldog volt hite által. Halálos ágyán többször gyónt s áldozott; kis feszületét úgyszólván sohasem telte le. Utolsó szavai a hitvallás voltak.

A hit igazának egyik leghatalmasabb s legmegkapóbb érve a földről búcsúzó nagy szellemeknek, nagyszíveknek végső derűje. De nem kevésbé megkapó s meggyőző látvány *a szegény, egyszerű lelkek hite*.

Sokan nevetnek a szerény napszámos hitén, pedig minő felséges az. Nincs semmije, alig tud megélni. A nagy város egyik pince; vagy padlás-szobájában lakik. Dolgozik lankadatlanul olcsó bérért, csakhogy eltartsa feleségét s gyermekeit. Azt vélitek, hogy szerencsétlen? Igen, az volna, ha hite a sivár való fölé nem emelné. „De hiszen az ily ember hite csupa vakhit, pusztá szó-kás, gyakorlat“, mondják erre a „felvilágosultak“. Távolról sem! Nézzétek meg közelebbről s látni fogjátok, hogy ennek a szegény embernek a hite biztos, világos s csakúgy megalapozott, mint akármely tudósé vagy lángelméé. Tudja, megtanulta édesanyjától s második anyjától, az Egyháztól, sőt az egész emberiségtől, hogy *Isten*, ki minket szeretetből teremtett s végtelen boldogságra szánt, megváltásunkért emberré lett, szenvedett s meghalt a kereszten, hogy minket tanítson s segítsen szenvedni s jól, boldogan meghalni. Megtanulta azt is, hogy az apostolok, kik látták az *üdvözítőt*, tanítása igazságát halálukkal pecsételték meg. Hisz az oly

tanúknak, kik teljesen önzetlenül meghaltak azért, amit hirdettek. Tudja, hogy az apostolok és első keresztyények alig bontották ki a bűnbánót, tiszta élet, önmegtágadás zászlóját, a világ dühödten támadt ellenük. Nem csodálkozik ezen. Sőt mindez megerősíti hitében. Hiszen látja, hogy a szomszédos padlásszobában, a gyárban stb. az egyházgyűlöletet ma is együtt jár a tivornyával, erkölcstelen étellel a csalással s erőszakkal.

És belátja, ha az Egyház még mindig áll, ha 19 százados üldöztetés még el nem csüggeszlette, ha nem fárad ki jót tenni az emberiséggel, akkor csak *Isten* munkája lehet.

Valami tudákos ellenvetéseket bizonyára nem tudna megfejtteni. De ez nem ingatja meg hitében. ő oly világosságban lakozik, amelyet „*Isten* elrejtett a világ bölcsei előtt, de kijelenté azt a kicsinyeknek“. Mikor munkájából hazaiéi ve térdére veszi gyermekét, tanítgatja mondani: *Miatyánk*, ki vagy a mennyekben — legyen meg a te akaratod“.

Magyarazza az imát; alkalmazza azt a napi eseményekre, a dráguló kenyérre, a növekedő nyomorra. Ki festi le a magyarázatok szépségét, melyek egy-egy keresztyény munkás, egy-egy szegény anya, jó öreg nagyanya ajkáról hangzanak, aki nem tud semmit és mégis tud mindent, kinek hittelt szavait, ismeretlen forrásból merített bölcsességét a legnagyobb lángelmék is megbámulhatják. Hány és hány lángész,

hősi lélek nyerte hitét a nép egyik-másik szerény, tudatlan asszonyának térdén s ha megoly sokra vitték is, ennél a napnál gyulladtak lángra.

Ámde a hit nemcsak békét s boldogságot ad tudósnak, tudatlannak, szegénynek s gazdagnak egyaránt, hanem erőt, hősiességet, önfeláldozást is lehel a szívekbe, melyek nélkül semmi nagy dolog sem létesülhet itt a földön.

Hit nélkül nincs haladás, nincs *kultúra*, *nincs civilizáció*. Hogy a számtalan szembeszökő bizonyítékok közül csak egyet emeljünk ki: ime a „dómok beszélnek“.

Midőn *Heine* az ősi *antwerpeni* remek székes-egyházat ámulva szemlélte, erre a szellemes szavakra fakadt. „A régieknek dogmaik voltak (volt hitük!), azért tudtak dómokat építeni. Nekünk csak vélekedésünk van. Véleményekkel csak viskókat lehet összetákolni.“

Hit nélkül nincs *hazaszeretet*. Ki fogja magát, életét feláldozni a haza oltárán, ha nincsenek *örök* reményei? Ámde ezeket a reményeket csupán a hit tartja fenn s táplálja a szívben, vagyis inkább a hit maga nem egyéb, mint „a *reménylendő* dolgok alapja“. (Zsid. 11. 1.)

Innen van, hogy a legutóbbi világháborúban épen a hit teljességét s biztonságát élvező *katholikusok* adták a honszerelemnek legragyogóbb jeleit. Bizonyítja ezt a hősi halottak statisztikája. Míg a magyar lélektől amúgy is többnyire idegen zsidó feleannyi hősi halottat adott,

mint amennyit számarányához képest szolgáltatnia kellett volna (4.9% helyett 2-5%-ot), míg az evangélikusok elesettéinek arányszáma 0.5 százalékkal kisebb a népesség arányszámánál, míg a gör.-keletieknél a két szám fedi egymást s míg a reformátusok hősi halottai a népességhez viszonyítva 2% többletet tüntetnek fel, a katolikusok teljes 4%-kal több életadót fizettek a hazának, mint amennyivel tartoznának, ha a többi vallásokkal arányosan osztozkodnak. Jó volna ezt megjegyezniök azoknak, kik e hazában a katolikusokat hazafiság szempontjából mint másodrendűeket kezelik, sőt magyar voltukat is letagadni merészelik.

A hit hatalmas, termékenyítő erejéről azonban fenségesebb dicsbeszédet senki sem tartott *szent Pálnál*, a nemzetek nagy apostolánál. (Zsid. 11.)

Megáll a *Kálvária* tövében s nem is sejtve azokat a szebb s nagyobb csodákat, melyek majd *Jézus Krisztus* véréből fognak fakadni, visszatekint az Ószövetségbe s megállapítja, hogy mindaz, ami abban nagy s dicső volt, a hitből származott.

Felsorolja a számtalan hőst. elősorolja nagy lelteiket. Mind hitből éltek, hitből merítették erejüket, hitben haltak meg. De mit mondott volna még akkor, ha szeme előtt elvonulni látta volna a vértanuk, bűnbánók, szüzek millióit, a tömérdek szentet, kik 19 századon át *Krisztus* Egyházát megdicsérték. Mennyivel meghatottabban s fokozott ékesszólással zengette

volna: Az igazak hittel győzték le a birodalmakat, tömték be az oroszlanok torkát, oltották el vérükkel a máglya lángjait, csorbították ki a kardok életét, keltek fel megerősödve betegségükből, támasztották fel a gyermekeket, hogy őket édesanyjuknak visszaadják. Voltak, kiket hitükért kínpadra feszítettek, voltak, kik gyalázatot, tömlöcöt s bilincseket tűrtek; kiket megköveztek, kettéváglak, kísértettek. Mások megint szerte bújdostak hitük miatt, rongyosan s nyomorogva, pedig a világ nem is volt méltó rájuk. Pusztákon, hegyeken bolyongtak, barlangokban rejtelkedtek. Mindnyájan annyival dicsőbbek, mert mindezért itt a földön nem kaplak jutalmat. És ez, amit *szent Pál* nem szűnik meg hangsúlyozni. Világéletükben önként lemondtak méltóságról, vagyonról, gyönyörrel s választották szabadon a szenvedést, a gyalázatot. Bújdosók voltak itt a földön, így tanúsítva, hogy amaz örökváros polgárainak tekintik magukat, melynek építője, alapítója *Isten*. „Mind ezek — úgymond — a *bitben* haltak meg, nem nyervén el (itt a földön) az ígéretet (jutalmat). De látták azt messziről, üdvözölték azt kézzel, szóval. Megvallották nyíltan, hogy ők csak jövevények, vándorok, kik az igazi hazát keresik.“ És jóllehet örök reményeiknek éltek, mégis, sőt épen azért ezerszerre többet tettek ezért a földért, mint azok, kik csak e földnek élnek. Szívük lángolt az égért s azért tudták felmelegíteni a földet is. (V. ö. Bougaud. V.)

A hit erőssége s biztonsága.

A vatikáni szent zsinat tanítja, hogy a kinyilatkoztató *Istennek* „értelmünk és akaratunk teljes odaadásával kell hódolnunk“ és hozzáteszi, hogy „a hit, melyei mi, katolikusok vagyunk, a *legszilárdabb* alagra támaszkodik“. (III. ülés, IV. fejezet.) Mindebből következik, hogy hitünknek a kinyilatkoztatott igazságokban *erősebbnek* kell lennie, mint bármely tudásnak, melyet érzékeinkkel s pusztá jőz ap eszünkkel szereztünk.

Megmagyarázza ezt:

1. a kinyilatkoztató *Istennek* végtelen tekintélye, mely feltétlenül nagyobb biztonságot nyújt, mint a pusztá természetes ész vagy az érzéki meggyőződés. Ily értelemben mondotta *Hofbauer Kelemen*, a szent redemptorista: „Inkább hiszem, hogy egy Isten van · három személyben, mint azt, hogy az a kép tényleg ott függ a falon. Mert szemem csalódhatik, de *Isten* meg nem csalhat“;

2. akaratunknak hatalma. Tekintve ugyanis a roppant érdekeket, melyek hitünkhöz fűződnek, az akarat teljes eréllyel megparancsolhatja az értelemnek, hogy a kinyilatkoztatott igazságokhoz *mindenek felett* ragaszkodjék;

3. az isteni kegyelem, mely értelmünket s akaratunkat természetfeletti módon támogatja.

E három együttvéve teszi érthetővé előttünk a vértanúk bámulatos erejét, bátorságát s hő-

siességét, amellyel megvetve a világ minden előnyét s az emberfeletti kínokat, hitükhöz ragaszkodtak s érette életüket szívesen odaadták.

Gyönyörű példa erre a negyven katonatiszt esete, kiknek hősiességét *szent Vazul*, *szent Gergely* s a többi Szentatyák nem győzik magasztalni.

Licinius császár *Agricola* nevű helytartója hitük miatt csikorgó hideg télen meztelenül a befagyott tó jegére állítja őket *Sebaste* város közelében. A parton langyos meleg fürdőről is gondoskodott a zsarnok, melybe nyomban átléphetnek, ha lelkük ereje megtörik és *Krisztust* megtagadják.

A keresztény hősök a tó jegén körben állva egymás állhatosságáért könyörögnek az Úrhöz: „Negyvenen jöttünk a tóra, ó, add Uram, hogy mind a negyvenen meg is koronáztassunk. Már több órája tűrik a retentő kínokat, midőn a reájuk ügyelő őr titokzatos fényt lát közöttük szétáradni s koronákat az égből alálebegni, melyek egynek kivételével valamennyinek homlokát díszes! ték. Miközben a látomáson elcsodálkozik, íme az az egyetlen, aki koronát nem érdemelt, elhagyva társait a fürdőbe lépett, ahol azonban nyomban szörnyet halt. Az őr erre *Isten* kegyelmétől érintve felkiáltott: „Én mostantól fogva keresztény vagyok és mint keresztény akarok meghalni!“ Erre levette ruháit s a hitvallók közé állott a jégre. Csakhamar angyal szállott le égből, ki neki is hasonló szép koronát hozott. Másnap *Agricola* helytartó valamennyinek csontjait botokkal megtörette s testüket máglyára vetette.

De nemcsak harcedzett katonákat, hanem gyenge gyermekeket hősiesen erősekké tesz hitükben az isteni kegyelem.

Midőn *Gloucester* *Hugó* hitvalló püspököt a katholicus *Mária* uralkodása alatt *Angolországban* máglyára hurcolták, így búcsúzott el a szegény vak fiútól, ki szín-

tén katolikus hitéért volt bebörtönözve: „Szegény kis fiú te! Testi szemedet elvette Isten — ő tudja miért —, de helyette a lelki szem sokkal becsesebb világával áldott meg, az igaz hit ajándékával“. És a kis fiú örömmel s bátorsággal szenvedett s halt meg hitéért.

Azonban, ha hitünknek erősebbnek s szilárdabbnak is kell lennie minden tudásnál, ezzel nem mondjuk azt, hogy *világosabbnak* is kell lennie, mint aminők előttünk a tudományosan beigazolt igazságok. Bizonytalán könnyebb kételkedni a hit dolgában, mint amiről saját szemünkkel győződünk meg vagy amit úgy átlátunk, mint azt, hogy $2 \times 2 = 4$.

A hitnek ugyanis, legyen bár sziklaerős, de természeténél fogva megvannak a maga homályai. „*Most inkább által homályban látunk*“ — mondja *szent Pál*, miközben bizonyára az ő korabeli tökéletlen tükrökre gondolt. (I. Kor. 13. 12.) A hit igazságairól ugyanis itt a földön oly közvetlen meggyőződést még nem szereztünk, mint minőt egykor élvezni fogunk az égben: „*akkor pedig színről-szinre*“ fogunk látni. Másrészt a hit misztériumokat, titkokat tár elénk, melyeknek belső mikéntje értelmünk felfogó képességét fölülmúlja. Ámde éppen abban van hitünk *érdemszerző* volta, hogy a homályt, a megokolatlanul feltolakodó kétségeket megvetjük s rendületlenül igaznak elfogadjuk azt, amiről a kinyilatkoztató *Isten* tekintélye szavatol.

Midőn bizonyos alkalommal abban a párisi kápolnában, melyben *Krisztus* Urunk töviskoronáját őrzik, a

szentmise bemutatásakor az isteni *Üdvözítő* a szentostya helyett csodaszép gyermeknek mutatkozott, sokan el-siettek, hogy a csoda hírét *IX. Lajos* királynak is meg-vigyék. A szentéletű uralkodó nem ment el, hogy a je-lenést megnézze. „Csak menjen az, szólt, aki kételkedik; én hiszek és hitem folytán naponkint szemlélem e csodát.“ Ez az esemény mindenesetre szépen jellemzi *Lajos* hitét, de talán nem kevésbé okosságát is. Nem akarta ugyanis, hogy az a fátyol, mely az oltár szent titkát borítja, a látás által szinte szétfoszolja s így hitének érdeme megkisebbedjék. Nem felede el *Urunk-nak szent Tamáshoz* intézett szavait: „*Minthogy láttál engem, hittél, boldogok, akik nem láttak és hittek*“.
(Ján. 20. 29.)

II.

A hitről részletesen.

Mit kell hinnünk?

Minthogy az isteni hit az az aranykapocs, mely a lelket örök, természetfeletti céljával, rendeltetésével összeköti, azért annak birtok-lása — legalább bizonyos formában — az üd-vösségre feltétlenül szükséges.

Midőn a keresztség szentsége a megszentelő malasztot a lélekbe önti, egyben közli azzal a hitnek szunnyadó csiráit is. A gyermekről ezzel a hitképességgel egyelőre gondoskodva van. Mi-kor azonban értelme fejlődésével a hit kötelező voltának tudatára ébred, köteles azt valami mó-don fel is indítani. Legalább el kell ismernie, hogy *Istennek*, a legfőbb tekintélynek hinni kell s meg is kell tanulnia egynémely kinyilat-

koztatott alapigazságot. Az ebben elkövetett *súlyos* hanyagság a megszentelő malasztnak s így az üdvösségnek elvesztését eredményezheti.

Más a helyzete azoknak, akik felnőtt állapotban a hitet s a megszentelő malasztot nélkülözik. Ezeknek, ha megigazulni s üdvözülni akarnak, elsősorban hinniök kell a kinyilatkoztató Isten tekintélyében s egynémely hittételt, *mint kinyilatkoztatott igazságot* kifejezetten is el kell fogadniok.

Ezek között az igazságok között ismét vannak olyanok, melyeknek kifejezett hívése, mint az *üdvösség szükséges eszköze*, egyáltalán elengedhetetlen, olyannyira, hogy felnőtt, épelméjű ember lelkét meg nem mentheti hacsak ezeket az igazságokat meg nem ismeri s *a kinyilatkoztató Istennek* el nem hiszi. Vannak azután igazságok, amelyek hívésére csupán az isteni parancs kötelez. Az ezekben való tudatlanság tehát csakis akkor foszt meg az üdvösségtől, ha súlyosan hanyagok vagyunk ennek az isteni parancsnak teljesítésében.

1. Az első csoportba tartozókat *szent Pál* a következőkben sorolja elő: „*Hit nélkül lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél: mert az Istenhez járulónak hinnie ketl, hogy ő van s az őt keresőknek megjutalmazója*“ (Zsid. 11. 6.)

Hogyan is térjen ugyanis az ember *Istenéhez*, ha annak létét sem ismeri s nem reményű tőle bűneinek bocsánatát s az örök életet?

Ezenkívül a hittudósok megokolt véleménye,

hogy mióta az Evangélium új törvénye az emberiségnek ki van hirdetve, a *Szentháromság*-nak s a *megtestesülésnek* isteni hittel való elfogadása az üdvösségre szintén nélkülözhetetlen.

Mindezeknek megfontolása nem kicsiny s nem alaptalan aggodalommal tölthet el bennünket annyi millió szerencsétlen embertársunk örök sorsa felett, „kik *sötétségben s a halál árnyékában ülnek*“ (Luk. 1. 79.) Mindazonáltal ezeknek üdvössége felett sem szabad kétségbeesnünk. Az isteni irgalom s jóság ugyanis senkit sem hagy az üdvösség szükséges eszköze nélkül. Hiszen *Isten* „*azt akarja, hogy minden ember üdvözöljön és az igazság ismeretére jusson*“ (I. Tim. 2. 4.)

Szent Tamás tanítása szerint, még ha valaki a rengeteg erdőben vadállatok között nőne is fel, de józan eszt követve a rosszat kerüli s jót cselekszik, *Istentől* megkapja a szükséges hit ajándékát akár belső felvilágosítás, akár oda vezérelt misszionárius által. *Xavér szent Ferenc* is így vigasztalta s nyugtatta meg a japánokat, kik midőn a katolikus hit szükségességéről hallottak, félistenekként tisztelt őseik üdve miatt aggódtak. „Ha józan eszüket s lelkiismeretüket követték, *Isten* valamikép bizton gondoskodott róluk“ — felelt nekik a szent.

Az igazságot komolyan kereső pogány *Justinus* magába mélyedve, tűnődve sétál a *Tibet* partján, midőn teljesen ismeretlen tisztos aggastyánnal találkozik, aki

figyelmét a Szentírásra irányítja, melyből megismerheti, honnan van a világ s mi a célja. A pogány bölcsék ugyanis ebben mindnyájan tévedtek. És ime *Justinusból* nemcsak hívő lett, hanem a kereszténység tudós hitvédője s dicső vértanúja. (-166.) A szintén becsületes lelkű *Piacidusnak*, ki előkelő rangot töltött be a római hadseregben, vadászat alkalmával délceg szarvas mutatkozik, agancsai között ragyogó kereszttel. Ez a jelenés s az azt kísérő mennyei szózat volt kiindulópontja megtéréésének. Sok viszontagság után feleségével, *Theopistá-Dal* s két fiával, *Agapitussal* s *Theopitussal* tűzhalált szenvedett *Krisztusért*. Poraik *Róma* egyik fényes templomában várják a dicsőséges feltámadást. *Eustachiusnak* — ez *Piacidus* keresztény neve — s vértanútársainak szeptember 20-án üli ünnepét az Anyaszentegyház.

Mint hogy azonban *Isten* rendkívüli eszközök-höz, csodákhoz csak ritkán s kivételesen nyúl, reánk hárul a feladat, a kötelesség s dicsőség, hogy legyünk a pogányok *betlehemi* csillaga s megvigyük számukra az Evangéliumot, az üdvösség örömhírét. Annál is inkább meg kell ezt tennünk, mert számtalan pogány a neki nyújtott szükséges eszközök ellenére is a saját gyengesége folytán elkárhozik, aki üdvözölne, sőt tán szentté lenne, ha az Egyház hatalmas kegyelmeinek birtokába jutna. Azért is:

a) imádkozunk, nagyon sokat kell *imádkoznunk* a világmisszióért. Maga az *Üdvözítő* szólít fel erre minket.: „*Az aratás nagyon sok, de a munkás kevés. Kérjétek ezért az aratás urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába*“.
(Máté 9. 37.)

b) *Támogassuk anyagilag, pénzünkkel a missziókat.*

Maga a Szentgyermekség műve körülbelül 18 millió pogány gyermekei ajándékozott meg a szent keresztség mérhetetlen kincsével, akiknek túlnyomó része kevéssel utóbb az égbe költözött.

c) Menjünk magunk is az aratásba! Boldog, aki teheti.

Egy-egy misszióspap vagy apáca ezer meg ezer lelket jelent a mennyország számára. Vájjon nem ér-e ez meg minden áldozatot? És ha mi nem mehetünk, engedjük legalább gyermekeinket, hogy az isteni házigazda aratóinak szegődjenek. Ennél nagyobb áldás s dicsőség keresztény családra el sem gondolható.

„Aki közülünk, katolikusok közül sírba tér anélkül, hogy a kálholikus hiterjesztésben (valami módon) buzgólkodott volna, az legszebb és legjövödelmezőbb földterületét megvetettségben hagyta és életének legszebb pillanatait elvesztegette.“ (Dr. *Walter*: Egyház és kultúra.)

2. *Isteni parancs* folytán hinnünk s tudnunk kell az apostoli hitvallást, a tízparancsot, a Miatyánkot (és Üdvözlégyet). Keli, hogy legalább elemi ismeretünk legyen a szentségekről, melyekhez járulnunk szükséges, továbbá arról, mikép lehet magunkban valamely egyszerű módon az isteni erényeket: a hitet, reményt, szeretetet s a bűnbánatot felindítani.

Bocsánatosán vétene az, aki a Hiszekegyet s Miatyánkot (Üdvözlégyet) szóról-szóra nem tanulná meg, jóllehet képes volna arra. A tíz-

parancsot legalább értelme, tartalma szerint kell ismernünk, a szentségekről pedig annyit tudnunk, hogy azokat kellő haszonnal felvehessük. Sajnos, számtalan ember nő fel manapság, aki még ezeket a parancsolt s oly szükséges elemi ismereteket is nélkülözi. Azért az irgalmasságnak legnagyobb s legszebb cselekedete embertársainkat, nevezetesen az ártatlan gyermekeket a hitoktatás jótéteményében részesíteni. Ne legyen *kongregáció* vagy más vallásos jellegű egyesület, mely a hitoktatást munkaprogramjába fel nem venné, erre szakosztályt nem szervezne. Az irgalom testi cselekedetei, az alamizsna is édeskeveset ér, ha ezzel a lelki alamizsnával nem kapcsolatos.

„*Miig ékesek a békehirdetők lábai, kik jókat hirdetnek*“ — úgymond az Úr. (Rom. 10. 15.)

A hit elindítása és megváltása.

A hit az a mérhetetlen értékű gira, melyet nem szabad a kezkezdőbe rejtenünk, hanem a váltóasztalra kell adnunk, hogy Urunk kamatoztul visszacapja azt. (Luk. 19.)

Kamatoztatjuk pedig hitünket elsősorban akkor, ha azt szunnyadó állapotából gyakorta felébresztjük, felindítjuk. Isteni parancs kötelez erre: „*Ez az ő parancsa: hogy higyjünk az ő Fiának, a Jézus Krisztusnak nevében*.(I. Ján. 3. 23.) Hogy pedig ez a súlyos kötelezett-

ségünk mikor áll be s hányszor gyakorlandó, nóm könnyű megállapítani. Üdvös és hasznos az isteni erényeket *naponkint* felindítanunk. Ámde, ha ezt forma szerint nem tennők is, alig imádkozhatunk vagy alig vehetünk részt az istentiszteleten anélkül, hogy lelkünkben a hit, remény s szeretet indulata kifejezésre ne jutna s így szoros kötelességünknek meg ne felelnék. Indítsuk fel továbbáhitünket, ha ellene *kísértésbe*, sőt *bűnbe* estünk, azt valamiképen *megtagadtuk*. Végül akkor is beáll ez a kötelezettségünk, ha az Egyház valamely tant, mint *Istentől* ki- n- v- ilatkoztatottat, hogy higyjük, élénk ad. Így pí. midőn IX. Pius pápa 1854 december 8-án a *Boldogságos Szűz* szeplőtelen fogantatását, mint hitigazatát kihirdette, avagy a vatikáni szent zsinat (1870.) dogmává avatta azt az ősrégi tant, hogy a *római* pápát valahányszor az egész Egyházat hit s erkölcsben Lanítja, az isteni Gondviselés minden tévedéstől megóvja, ezt minden katolikusként belső hittel kellett elfogadnia.

Isteni parancs kötelez arra is, hogy hitünket adandó alkalommal *nyíltan* megvalljuk: „Minden, ki megvált engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt, ki mennyekben van; aki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadom én is őt Atyám előtt“. (Máté 10. 32. 33.) „Mert, ha száddal vallód az Úr Jézust — üdvözülsz. Mert szívvel hiszünk az igazságra, szájjal pedig vallást teszünk az üdvösségre.“ (Róm. 10. 9. 10.)

Nevezetesen az ily esetek a következők:

a) valahányszor *hivatalosan* felszólítanak bennünket, hogy hitünkről nyilatkozzunk. Ilyenkor mondjuk bátran az őskeresztény hitvallóval, kitől a bíróság a nevét kérde: „nevem keresztény, melléknevem katolikus“. *Isten* dicsősége megköveteli, hogy ilyenkor hitünkről akár életünk árán is vallomást tegyünk;

b) *Nyílt* hitvallomásra vagyunk kötelezve akkor is, ha hallgatásunk a híveket megbotránkoztatná, a hitetleneket, gúnyolódókat ellenben csak bátorítaná s még kihívóbbakká tenné. így ha oly társaságba kerülünk, mely az Egyházat, hitet stb. gyalázza, *nyíltan* fel kell szólalnunk, tiltakoznunk vagy ha már egyebet nem tehetünk, legalább magatartásunkkal elárulnunk, hogy az ily beszéddel egyet nem értünk.

Midőn *Sir Robert Peel* angol miniszterelnök jelenlétében a legszentebb dolgokról megvető nyilatkozatok hangzottak el, felállott: „Uraim — szólt — én még keresztény vagyok“. És nyomban a faképnél hagyta a különben igen előkelő vendégsereget, mely elképedve nézett utána.

Bizonyos esetekben az Egyház a hitvallás nyilvános letételét szintén előírja, nehogy fontos egyházi tisztségekhez s főkép tanszékekre oly egyének jussanak, kik hit dolgában megbízhatatlanok (V. ö. 1406. és 1408. kánonok.)

A hitnek legszebb megvallása azonban a hit szerinti példás keresztény élet. Ez az eleven hit, melvet a Szentírás s szentatyák nem győznek

eléggé szívünkre kötni s magasztalni. „*Krisztus Jézusban a hit, mely szeretet által munkálkodik, használ*“ (V. ö. Gál. ó. 6.) — mondja *szent Pál*, akire a protestánsok ellenkező tantételük igazolására annyira szeretnek hivatkozni.* „*Valamint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is cselekedetek nélkül meg van halva.*“ (Jak. 2. 26.) „*Mit használ, atyámfjai! ha valaki mondja, hogy hite vanon, cselekedetei pedig nincsenek*“ (Jak. 2. 14.) „*Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok.*“ (Kor. I. 13. 2.)

„A hit szeretet nélkül — jegyzi meg szépen *szent Ágoston* (Sermo 168.) — az ördög hite, mert az ördögök is hisznek és rettegnek. (Jak. 2. 19.) Az ördögök is mondták *Krisztusnak*: „Te vagy az *Isten Fia*“. (Márk 3. 12.) De azért fognak-e uralkodni *Krisztussal*? Senuniképen; mert nincs szeretetük.“ Hogy pedig a nagy *szent Ágoston* a többi egyházatyákkal egyhangúan a szeretet alatt nem holmi érzélgést ért, hanem tetteket, elárulják szavai: „Kérdezd meg magadat, hiszsz-e? Ha azt feleled: „Hiszek¹¹, cselekedjél is úgy, amint beszélsz s akkor van hited“. *Szent Efrem* hasonlóképen nyilatkozik: „Ha hitről beszélsz, lásd, vannak-e a hittel összhangzó cselekedeteid?“

* Midőn *szent Pál* több helyt (pl. Rom. 3. 28.) azt tanítja, hogy a „cselekedetek“ az üdvösségre, megigazulásra nem szükségesek, nyilván a már elavult régi zsidó törvény szertartásos stb. előírásairól beszél.

Ugyanezt a gondolatot fejezte ki *szalézi szent Ferenc* is szép hasonlatban. Virágos kertben sétálgatva így elmélkedett: „Az Egyház a jó *Isten* kertje. Engem is e kertbe ültetett. Vájjon mikép érdemeltem meg én ezt a kiváló kegyelmet? Hogyan háláltam meg ezt eddigelé *Istennel?* íme e kertnek minden fája virágozik és csak én magam legyek, ki az Egyház kertjében virágot ne hozzak? Amely fa nem hoz sem virágot, sem gyümölcsöt, ugyan mit is ér?”

„A hit oly királyi palota, amelybe nemcsak be kell mennünk, de — ami fő — benne úgy is kell magunkat viselnünk, hogy a király tetszését megnyerjük.“ (Egidius.)

Hitünknek nyílt megváltásával szöges ellentétben van:

a) *A hit rejtegetése.* Az Egyház ősidőktől fogva nem tűri, hogy amolyan rejtett, titkos tagjai legyenek, akik félnek vagy szégyenük hitüket megvallani.. Látható társaságnak vallja magát s így kell, hogy tagjai is láthatók legyenek. Azért is az Egyházba való felvétel mindig tanuk előtt, nyilvánosan szokott végbemenni.

Jegyzet. Azok az állami törvények, melyek bizonyos országokban (mint hazánkban is) a vallásváltoztatást s így az Egyházba való belépést is bizonyos életkorhoz kötik (18. év), isteni jogot sértenek s így lelkiismeretben nem kötelezők. *Krisztus* Egyházába belépni mindenkinek — bármely korú is — legszentebb s lélekben járó kötelessége, amint annak igazságát megismerte. Nagy kellemetlenségek elkerülése végett az állami törvények által akadályozottak tanuk s formaságok nélkül is lehetnek a hitvallást s az Egyházba felvehetők. A szentségekhez való járulást egyébként semmiféle törvény sem tiltja s így nincs kizárva az, hogy valaki azokhoz *hiva-*

talos áttérése előtt is járuljon; óvakodnia kell azonban, hogy ezzel másokat, kik őt még másvallásúnak hiszik, meg ne botránkoztasson.

Csupán nagy szükségből szabad s akkor is csak rövid időre az Egyházba való nyílt belépést halogatni vagy a már felvett. katolikus hitet rejtegetni.

Victorinas a hírneves római szónok, kit a tanács már életében emlékszóborral tisztelt meg, a Szentírás szorgos olvasása folytán már hitt *Krisztusban*, nehogy azonban nagy hírnevét és tekintélyét kockáztassa, külsőleg úgy viselkedett, mintha a pogány államvallás híve volna. „Tudd meg, szolt egyszer *Simplicianushoz* egészen bizalmasan, én már keresztény vagyok, de titkon!“ „Mindaddig nem hihetem, válaszoló erre a szent férfiú, míg a keresztény istentiszteletre járni nem látnak.“ *Victoria* mosolygva vetette ellen; „Tehát a templom falai tesznek valakit kereszténnyé?“ Később azonban *Krisztus* igéit olvasva: „*Aki megtagad engem az emberek előtt, megtagadom én is őt Atyám előtt* (Máté 10. 38.), belátta az ily eljárásban mutatkozó jellemtelenséget. *Szent Simplician* kezébe letette a hitvallást s szorgosan gyakorolta hitét.

b) Még kiáltóbb megsértése a hitvallás szent törvényének a hit *megtagadása*. Történhetik ez nyílt vagy burkolt szavakkal, avagy oly eljárással, melyből hitünk megtagadására, szent törvényeinek megvetésére- lehet következtetni.

Midőn a boldog *kassai vértanuk* fogságuk második napján éhségtől gyötörtetve kálvinista öreiktől falat kenyeret kértek, ezek egyike — épen péntek lévén — darab húst dobott eléjük: „Nesztek, barmok, faljátok fel ezt“. A szent férfiak azonban érintetlenül hagyták. Tudták ugyan jól, hogy ily súlyos körülmények között az

egyházi böjt őket nem kötelezné, ámde ily gúnyolódó, kihívó felszólításnak megfelelni az adott körülmények között egyszerűen hittagadás lett volna.

Az Egyház mindig súlyos hittagadásnak minősítette a bálványok előtti tömjényújítást avagy a szent kereszt megtiprását, még ha valaki végső szükségben s belső meggyőződése ellenére tette is azt.

Sőt hallgatással is lehet hittagadást elkövetni, ha az a körülmények szerint egyértelmű a hittagadással. „Aki hallgat — a deák közmondás szerint —, az úgy látszik, beleegyezett.*” Azonban, ha hitünket földi érdekből, emberi félelemből, gyávaságból eltitkolni sohasem szabad, lehetnek fontos okok, melyek nemcsak menthetővé, de kötelességünké teszik, hogy azt bizonyos időben s helyen leplezzük.

Így például a katolikus misszionárius szakállat s bajuszt növeszt s magára ölti a pogány népek nemzeti öltözetét, hogy fel ne ismerjék s így könnyebben tudja betölteni apostoli feladatát *Isten* dicsősége s a lelkek üdve érdekében.

Sohasem szabad azonban olyan ruhát viselni avagy oly jelvényt feltűzni, amelyet *csakis* más vallás követői vagy csakis valamely tiltott társulat tagjai használnak s pedig épen azért, hogy hitüket, (papi) állásukat, világnézetüket megmutassák. Tilos tehát pogány vagy protestáns papi talárt öltetni, szabadkőműves vagy szociáldemokrata jelvényt hordozni stb. Ezzel ugyanis azt hirdetnők a világnak, hogy *Krisztus* zászla-

ját elhagytuk s az ellenséges tábornak lettünk harcosai.

Üldözés idején menekülni általában véve nem csupán megengedett dolog, hanem az *Üdvözítőnek* egyenes utasítása: „*Mikor pedig üldöznek titeket egyik városban, fussatok a másikba* (Máté 10. 23.)

Mindazonáltal ez a szabály nem alkalmazható mindenkire egyformán.

a) Azoknak, kiknek jelenléte az üldözés idején *Krisztus* nyájára feltétlenül szükséges, helyükön kell maradniok. Ilyenek elsősorban a püspökök és lelkipásztorok. A legutóbbi kommunizmus idején is akárhány életével fizette meg ennek a legszentebb kötelességnek teljesítését.

b) Akiknek helybenmaradása a hívekre ugyan hasznos, de nem nélkülözhetetlen, *maradhatnak* ugyan, de erre *kötelezve* nincsenek.

c) Végül, akiknek életbenmaradása s szabadsága a közjó érdeke, kötelesek a veszély elől menekülni. Ugyanezt kell azoknak a híveknek is tenniök, kik gyengeségük folytán a hittagadás közeli veszélyében forognak.

III.

Vétek a hit elled.

A hit ellen véthetünk mulasztás által, ha elhanyagoljuk a hitigazságok elsajátítását, a hit felindítását (lásd fent a 42. oldalon) vagy ha

nem teszünk hitünkről vallomást, midőn arra kötelezve vagyunk. De véthetünk cselekedettel is, olyasmit téve, ami a hitet egyenesen megtámadja, gyengíti vagy kiöli belőlünk. Itt ismét két véglet lehetséges. Egyik a *túlhiszékenység*, mely kellő megfontolás s alapos vizsgálat nélkül mindent kinyilatkoztatásnak, csodának fogad el, amiről csak hall vagy olvas. Ez egyébként csak bocsánatos bűn szokott lenni. A másik véglet pedig a *hitnek külső vagy belső megtagadása*, melynek különböző alakjai: a *hitetlenség*, a *hitehagyás* (aposztázia), az *eretnecség*, hitben való *szántszándékos kételkedés* s a *másvallásúakkal szent dolgokban való közösködés*. De lássuk kissé részletesebben.

A hitetlenség.

Szoros értelemben vett hitetleneknek azokat nevezzük, akik az igaz hit kegyelmében még sohasem részesültek. Súlyosan vétkes ez az állapot azokban, kik ebben maguk is hibásak akár azért, mert lelkiismeretük szava ellenére az igazság után nem kutatnak, akár pedig azért, mert a megismert igazságot elfogadni vonakodnak. Ilyenek a pogányok, zsidók, mohamedánok s némely istentagadók (atheisták).

Hithagyás (aposztázia) és eretnecség.

Hithagyók (aposztaták) azok, akik már a szent keresztségben megkapták az igaz hit aján-

dékát, sőt azt mint az Egyház gyermekei egy ideig vallották, élvezték is, de aztán elvetik maguktól. Egyre megy, vájjon más valláshoz csatlakoznak-e, avagy vallás nélkül mint racionalisták, naturalisták, szabadgondolkodók élnek. Ily aposztatáktól hemzsegnek a nagyvárosok, sőt a falvak is, mióta a szociáldemokrácia mételyezi azokat.

„Egykor *szent Ágoston és szent Monika* tiszteletére *Ostiába* mentem — írja *Bougaud* püspök. — Felséges augusztusi reggel volt; a nap fényesen sütött, az ég tiszta, rendkívüli átlátszó volt. Minél beljebb haladtam, a föld annál betegbbnek látszott. Nem volt ott már az a bújja, illatos, szálás fű, amelyből még az imént nyakig zöldbe temetett fekete bivalyok bámultak reám, hanem száraz kórókat csergett a szél; itt-ott egy-egy pázsitfolt kínlódott, a megrepedezett talajon sovány birkák lézengtek. *Ostiába* érve még jobban elcsodálkoztam. A lakosság elfutott, a templom zárva volt. Nagynehezen tudtam egy sápadt, lázgyötrött gyerekre akadni, hogy a romok közé vezessen. Kérdém: mi baja? Csak annyit mondott: „*La mala aria*“. Ez a gyászos vidék nyáron dögvészes párákat lehel, melyek a levegőt megmérgezik. Még a légzés is veszélyes. Íme hitetlen, aposztata társadalmunknak szomorú, megrázó képe. A hithagyásnak testvérpárja az *eretnekség* vagyis a keresztény ember szándékos és macacs tévedése hit dolgában. Hit alatt itt azoknak

az igazságoknak összegét értjük, melyeket hitünk két forrása, a Szentírás és a szent hagyomány tartalmaz s Egyházunk mint a hit szent letéteményében foglaltakat, hogy higgyünk, hivatalosan elénk ad. Ezek az úgynevezett *dogmák*, amelyekhez tartoznak a Szentírásnak nyilvánvaló, félreérthetetlen tanításai is.

Mindebből következik, hogy az embert eretnekké nem a hitben való egyszerű tévedés teszi, hanem a kinyilatkoztató *Isten*, illetőleg helyettese, a *tévmentesen tanító Egyház* tekintélyének megvetése.

Nem eretnek tehát az, aki jóhiszeműleg valamit állít vagy tagad eltérőleg a katolikus igazságtól, feltéve, hogy kész az Egyház tanítása előtt meghódolni, aninint azt megismeri. Az sem eretnek, aki oly dolgokban az Egyházzal nem ért egyet, melyet az még hivatalosan el nem döntött; jóllehet véthet így az engedelmesség s szent fegyelem ellen.

Sőt még az Egyháztól elszakadt eretnek felekezetek tagjai között is azok, kikben még van engedelmeskedni kész akarat a kinyilatkoztató *Istennel* szemben s így az Egyházba is nyomban belépnének, ha annak igazságát megismernék, igazi eretnekeknek nem mondhatók. Az ilyenek voltaképen *Krisztus* családjához tartoznak, jóllehet forma szerint nem is léptek be abba. Az egyedül üdvözítő Egyház lelki tagjainak ismeri el az ilyeneket s megmenti őket, ha egyébként tiszta lelkiismerettel szolgálnak *Istennek*.

A szakadárság, vagyis az Egyház egységétől, fejétől való elszakadás szintén nem eretnecség s magában véve nem bűn *a hit ellen*, hanem a tartozó *engedelmesség* súlyos megsértése. A történelem azonban igazolja, hogy a szakadárság előbb vagy utóbb eretnecségre vezet.

A magán egyéneknek adott kinyilatkoztatások (privát revelációk) hitre csupán azokat kötelezik, akiknek szólnak, feltéve, hogy azok valóságáról meggyőződtek. Mások részéről csupán emberi hitelt érdemelnek, *ha kellően vannak bizonyítva*. Midőn az Egyház ily magánkijelentéseket helybenhagy, ezzel nem akar egyebet állítani, mint azt, hogy azok a hittel s jó erkölcsökkel nem ellenkeznek, de- megtörténtükről nem szavatol. Ha az Egyház egyes ritka esetekben jelzéseket, csodákat, magánkinyilatkoztatásokat mint történeti eseteket is bizonyosoknak ítél, engedelmes lélekkel kell meghajolnunk. Az ily egyházi nyilatkozatok, bár nem tévmentesek, de a legnagyobb emberi hitelt érdemlik s legalább is bocsánatos bűn volna azokkal csupa könnyelműségből szembehelyezkedni.

A magánkijelentések ugyan az egész Egyháznak szóló hitletémenyt újabb igazságokkal nem gazdagítják, de hatalmasan közreműködnek a Szentírásban s hagyományban már meglévő kincsek kamatoztatására. Gondoljunk csak *Alacogue* szent *Margitnak* adott kijelentésekre, amelyekkel *Jézus* szent *Szívének* oly üdvös kultusza megindult világhódító útjára. A *lourdesi* szent *Szűznek* megjelenése s csodái is hány s hány embernek adták vissza nemcsak a testi, hanem a lelki egészséget is.

Azért épen nem volna katolikus érzületre valló, sőt okos emberhez méltó a magánkijelentések hite elől mintegy eleve elzárkózni, főkép olyankor, ha azok már az egész Egyházban hitelre találtak.

A hitehagyás és eretnecség egyfajta bűnök, a

legsúlyosabbak közül valók, melyeket ember elkövethet. *Istent* ugyanis legjellemzőbb tökéletességeiben támadják meg, ami az igazság és szentség s megvetik az ő végtelen tekintélyét. Az Egyház kizárja kebeléből a hitehagyót s eretneket (v. ö. 2314. kánon stb.), *Isten* pedig pokollal fenýíti. „Aki nem hiszen, elkárhozik.“ (Márk 16. 16.)

Etfinston Vilmost, előkelő skót ifjút, *Jakab* király rokonát a protestáns vallásban nevelték s igen buzgó tagja volt felekezetének, mígnem a kegyelem világa mellett belátta tévedését s áttért a katolikus hitre. Egyik nap reggelén mély szomorúságba merülten találja őt barátja. Kérdésére, hogy mi az oka nagy levertségének, elbeszéli, hogy múlt éjjel megjelent neki elhunyt édesanyja s így szólt hozzá: „Nagy szerencse reád nézve, kedves fiam, hogy visszatértél az igaz Egyház kebelére, mert ime én, ki tévhitemben kívántam meghalni, el vagyok kárhozva. (Ehmig: Neue Gleichnisse. III. 151.)

A hitehagyás és eretnekség okai.

Jézus Krisztus Egyháza az ő tulajdon szavai szerint olyan, mint a hegyen épült város, mely mindenkinek figyelmét magára vonja, aki nem akar szándékosan vakoskodni. Fenséges kupoláját egekbe nyúló keresztjével az igazság, szentség s szeretet dicsköre ragyogja be immár majdnem kétezer éve. Honnan van mégis, hogy annyian távol maradnak tőle, sőt gyűlölik s ha rajtuk állana, lerombolnák azt? Reámutatunk a hitehagyás és eretnekség rendes okaira. Ezzel

egyben megadtuk a legfőbb akadályokat is, melyek számtalannak útjában állnak, hogy az Egyházba visszatérjenek.

a) Első ezek között s legközönségesebb az *anyagiakba való elmerülés*. Az állati ember, „a test szerinti ember nem fogja fel azt — mondja *szent Pál* — mi *Isten Leikéé*, mert az bolondság előtte és nem értheti, mert azt lélek szerint kell megítélni“. (I. Kor. 2. 14.) A hitetlenség azzal kecségetti az embert, hogy az ő pártjára állva teste, érzékei kénye-kedve szerint élhet s senki fiának felelősséggel nem tartozik. A felekezetek is többnyire felmentik híveiket attól, ami nehéz a természetnek. Míg az igazi világ-reformátorok példával s szóval penitenciát s szent szigort hirdettek, a protestánsok atyames-terüknek, *Luthernek* különös érdemül róják fel, hogy „az embert visszaadta magának“, „helyre-állította azt a *régi* embert“, akit a katolikus hit halálra ítélt. *Szent Pál* igéi szerint: „Akik pedig *Krisztuséi*, testüket megfeszítették a vétkekkel s kívánságokkal együtt“. (Gál. 5. 24.) Az újmódi apostolok leemelik az embert erről a keresztéről: elengedik az önsanyargatást, a böjtöt, a gyónást, feloldják a házasság szent bilincset, nevetségessé teszik a szüzességet, a fogadalma-
kat s megtanítják híveiket, hogy szenvedélyeik kielégítéséért nem is felelősek. *Széchenyi Istvánunk*, miután *Debrecenben* csupa kíváncsiságból meg-meghallgatta a kálvinista prédikációt, egyszer erre a jellemző nyilatkozatra fakadt:

„A katolikusok prédikációját nem értem, de ezeket nagyon is értem: túlságosan ember-szagú!“

Ez magyarázza s teszi könnyen érthetővé a protestantizmus szomorú sikereit, melyekkel kezdettől fogva napjainkig a világot botránkoztatja. Már *Erasmus* megjegyezte: „Úgy látszik, a reformációnak nem volt egyéb célja, mint a szerzeteseket s apácákat megházasítani s a nagy tragédia akként végződött, mint a vígjátékok, amelyekben az utolsó felvonásban mindenki megházasodik“.

b) Nevezetesen két szenvedély csinálja az aposztatákat s eretnekeket: *az érzékiség s kevélység*. Az igaz hitnek e kettőnél nincs esküdtebb ellensége. Vagy miért hódít a hitetlenség annyira épen az ifjúság között? „Alig serdül fel az ifjú, képtelen még érett gondolatra, komoly vizsgálódásra és azt, amit *Bossuet, Pascal, Fénelon, Descartes, Newton, Leibnitz, Euler* a legmélyebb kutatás után hittek, ő már elveti. A hat-ezeréves vallásos hit, a tizennyolcszázados kereszténység s a hitből származott csodaművek előtte mind hazugság, sötétség, babona. Megtekinti a kereszténységet vagy talán tekintetre sem méltatja, ítéel felette és elveti.“ Miért? Megadja reá a feleletet *Musset Alfréd*, az ismert író: „Még mint ifjú, *utálatos erkölcsi kórban* szenvedtem ... Hacsak magam szenvednék, hallgatnék, de mert ezrek mások is hasonló bajban szenvednek, írok ezeknek.. . Nem valék még

tizenhétéves és már *semmi hitem sem volt*“. E kettő között: hitetlenség, erkölcstelenség csak a vak nem látja az összefüggést.

A másik fő hitgyilkos szenvedély *a góg, a kevélység*. A hit ugyanis a kegyelem műve; ámde „Isten a kevélynek ellenáll s az alázatosoknak pedig kegyelmet ad“. (I. Pét. 5. 5.)

Midőn *Döllinger* egész fiatalon a müncheni egyetemre került tanárnak, *Ringseis* orvos-professzor így szólt *Sailerhez*, a későbbi *regensburgi* püspökhöz: „Azt hiszem, nagy nyereség az egyetemre a fiatal *Döllinger*“. *Sailer* erre csak annyit felelt: „Kevély!“ És ime *Döllinger*, ki a katolikus Egyházat annyi jeles munkával védelmezte, csupa sértett gögből aposztata s az úgynevezett ókatolikus eretnekfelekezet atyamestere lett. Midőn agg korában esdve kérték barátai, hogy az Egyházzal kibéküljön, így válaszolt: „Mit mondanának akkor az emberek?“

c) Számtalanokat a tudatlanság s elfogultság szakasztott el az Egyháztól s tart távol annak édesanyjai kebelétől. A protestantizmus is ott zsákmányolt tömegesen, ahol a szegény nép alkalmas pásztorok híján a hitben teljesen járatlan volt s nem is tudta az igazságot a tévelytől megkülönböztetni. Ahol a szegény áldozatokat idejekor fel lehetett világosítani, nyomban visszatért Krisztus aklába.

Ma is hány protestáns, szociáldemokrata stb. válnék buzgó katolikusává, ha alkalom nyílnék

őket oktatni s felvilágosítani s ha az agitátorok, protestáns prédikátorok s könyvek által terjesztett elfogultság az igazság fénysugarait lelküktől már eleve el nem terelné.

d) Még csak a rossz könyvek s iratok hitromboló hatására akarunk kitérni.

Példa erre a három *Belzebub testvérnek* (ahogy magukat nevezték), *Voltaire*nek, *Diderot*nak s *d'Alambert*nek gyászos szereplése. Arra törekedtek, hogy a keresztény hitet az emberek szívéből kiirtsák. Számos vallásellenes könyvet írtak, melyet jobb ügyhöz méltó buzgalommal terjesztettek. A tanítók is kaptak ingyen szállítmányokat, hogy a gyermekeknek ingyen osztogassák s felolvasásokat tartsanak belőlük a nép előtt. Meg is lett csakhamar az eredmény. Lassankint a társadalom minden rétegében elterjedt a hitetlenség, mely nemcsak *Franciaországot*, hanem egész *Európát* megméltelyezte s egyik foradalomból a másikba dönti.

A *sajtó* manap is a hit ellenségeinek leghatalmasabb fegyvere. Nap-nap után iszonyú erélylyel terjeszti a hitközöny, kételyek s hitetlenség mételjét, átítatja a lelkeket hamis elvekkkel és elfogultsággal s így mérhetetlenül megnehezíti az Egyház lélekmentő működését.

Ez a rövid kis áttekintés is a hithagyás s eretnekség okairól, beigazolja a protestáns *Fritz William* szavait: „Az átmenet az Egyházból valamely felekezetre igen gyakran vétek útján történik, de az átmenet valamely hitfelekezetből az Egyházba mindenkor az erények útján megy végbe“.

A hitüktől elpártoltak s eretnekek megtérítése.

„Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akólból valók; azokat is el kell hoznom Mán. 10. 16.) így fejezte ki a jó Pásztor szíve hő vágyát a lelkek után, kik Egyházához még nem tartoznak. Ezt az érzületét közli mindazokkal, kik őt szeretik. Valamennyi, legyen az egyházi vagy világi, férfi vagy nő, felnőtt vagy gyermek, lángol a hő vágytól *Krisztus* országát kiterjeszteni, neki visszahódítani azokat, kik veszendőbe mentek. Ezek bizonyára nem vallják azt az okatlan elvet, hogy „mindenki maradjon abban a hitben, melyben született“, hanem *Istennel* együtt kívánva kívánják, hogy „minden ember üdvözljön és az igazság ismeretére jusson“. (I. Tim. 2. 4.)

Ámde mit lehetne s kellene e tekintetben tennünk? Csak néhány általános megjegyzésre szorítkozhatunk.

Előre kell bocsátanunk mindjárt azt, hogy nem a rendes módja a térítésnek a *vitakozás*.

A nyilvános vitákat, melyek régente szokásban voltak s nyilvánosan, közönség előtt mentek végbe, csupán a római pápa vagy sürgős esetekben a megvéspüspök engedélyével szabad rendezni. (S. Officium 1886 jan. 26.) De még a magán jellegű vitákat sem javálja az Egyház. (V. ö. 1325. kánon 3. pont.) A vita alig hódított meg valakit az igazságnak, hanem igen

sokat csak annál csöknyösebbé tett tévedésében.

A helyes módja mások megtérítésének *a) a sok s buzgó ima a tévelygőkért, főleg, ha az vezetéssel* kapcsolatos. Ez esdi le az isteni kegyelmet, mely még a kősziklát is meg tudja lágyítani. *Szent Teréz* s a többi szentek mennyit esdekeltek, sírtak s vezekeltek a bűnösök, eretnekek s apostaták megtéréséért és hogy mily nagyszerű eredménnyel tették, ezt az utolsó ítélet fogja napfényre hozni.

b) A jó példa. A régi pogányokat is ez, nevezetesen *a testvéries felebaráti* szeretet megható példái nyerték meg a krisztusi igazságnak. „Nézétek — szóltak egymáshoz —, ezek a keresztyének mennyire szeretik egymást!”¹

*c) Ami a hitetlenekkel s eretnekekkel való érintkezést illeti, a csábítókat, bűjtogatókat, konkolyhintőket kerüljük, mint a tüzet. Ezek sokkal nagyobb kincsünkre törnek, mint a rablók s gyilkosok. Ne bízzunk nagyon okosságunkban. A bűnbeesés előtt még a lángelméjű Évát is megcsalta az ördög. A szentek példája s tanácsa is erre ösztönöz. Mikor *szent Polikarp* vértanút az eretnekvezér *Marcion* az utcán megkérde: „Ismersz-e minket?” „Ismerlek, ördög elsősülötte“ — felelt a szent s tovább ment. *Szent Antal* apát is annyira irtózott a korabeli eretnekektől s szakadóroktól, hogy közelükben sem akart maradni. Sőt maga *szent János* evangélista így nyilatkozik az eretnekekről: „Ha ki*

hozzátok jö és e tudományt nem hozza magával, ne fogadjátok őt hajléktokba és ne is köszönjétek neki“. (II. Ján. 10.) Azért holmi nazarénus, baptista, üdvhadsereg slb. apostolokkal szóba ne álljunk s irataikat, lapjaikat nyomban ítéljük tűzhalálra. Aki a harapós ebhez közelít, maga lássa, ha megharapja.

d) Ámde annál nagyobb részvétellel legyünk az elcsábítottak s jóhiszeműek iránt.

Midőn szent *Dorothyát Krisztus* hitéért 308-ban vérpadra vitték, mint az *Úr Jézus* menyasszonya rózsakoszorút font homlokára. *Theophilus* nevű pogány ifjú gúnyolódva felszólítja: „Aztán majd nekem is küldhész rózsát vőlegényed mennyei kertjéből“. A szűz megígéri ezt. És ime alig hull le feje a hóhérpallos alatt, pompás virág esett a magasból a pogány ifjú lábai elé. Megtért s szintén vértanúja lett a keresztény hitnek.

Mi sem gúnyval, éles polémiával, epébe mártott tollal, hanem a szeretet illatos rózsáival fogjuk a lelkeket az igazságnak s üdvnek meghódítani. *Genf* szent püspöke, *Szalézi szent Ferenc* is mintegy 70.000 eretneket győzött le szelídsége ellenállhatatlan fegyverével.

Juttassunk a tévelygők kezébe jó könyveket s újságokat, vigyük el magunkkal őket szentbeszédekre, lelki gyakorlatokra, ismertessük meg őket alkalmas lelkiatyákkal, kik kételyeiket eloszlatják; oszlassuk el előítéleteiket s egyenlessük útjukat az Egyház felé.

Főleg pedig kettőt kössünk nagyon szívükre.

Először Is: *imádkozzanak!* Kérjék a világosság Atyját, hogy ismertesse meg velük az igaz-

ságot. Amint ezt megteszik, szinte már nyert ügyünk van.

Stolberg Frigyes gróf, ki hazájában, *Németországban* a legmagasabb állásokat töltötte be s egészen a kormányelnökségig vitte, már mint protestáns igazságszerető s kereső becsületes lélek volt. Lángszével csakhamar belátta, hogy a protestantizmus, mint vallás, csupa ellentmondás s így megbízhatatlan. Hét évig imádkozott tehát, hogy *Isten* vezérelje az igazság útjára. Bizonyos alkalommal feleségével katolikus templomba tévedt, ahol a plébános az első áldozó gyermekeknek naiv egyszerűséggel a katolikus hívő boldogságát fejtegette. A kegyelem sugara beviláglott leikébe; nyomban elhatározta, hogy katolikus lesz. 1800 pünkösdi ünnepén tette le a hitvallást a híres pedagógus, *Overberg* kezébe. És jóllehet emiatt elvesztette magas s kitünően jövedelmező állását, tettét sohasem bánta meg. Mutatja ezt levele, melyet feleségéhez intézett, ki őt a katolikus hitben követte: „Nem tudom eléggé kifejezni, mennyire át meg át vagyok hatva attól a nagyszerű gondolatától, hogy megadta nekünk *Isten* a kegyelmet az ő Egyházába térnünk; ez új szerencse reánk nézve. Ne is szűnjünk ezért áldani nevét. Mily malasztban részesített bennünket *Isten!* Áldott legyen az ő szent neve! (Mehler: Kath. Handbuch. 49. l.) Egyháztörténelmet s több kitűnő lelki könyvet írt; 1819 december 5-én hunyt el e szavakkal: *Dicsértésék a Jézus iKrisztus!*“

A második, amire figyelmeztetnünk kell azokat, kiket *Krisztusnak* s Egyházának megnyerni akarunk, hogy *győzzék le szenvedélyeiket*; rázák le magukról azokat a lealacsonyító, gyászos bilincseket, melyek őket itt a földön s egykor örökre szerencsétlenné teszik. Míg a szenvedély uralkodik felettük, addig az igaz hit szende tiszta fényének elfogadásáról szó sem

lehet; ha azonban győznek, akkor közel vannak már az *Isten* országához.

Bungo japán mikádó is kijelentette *Xav. szent Ferencről*: „Mi magunk meg vagyunk győződve, hogy amit csak ez az istenembere tanít, oly világos és megdönthetetlen bizonyítékokon nyugszik s oly annyira megfelel az ész világának, hogy minden, aki elfogulatlanul vizsgálja, kénytelen belátni, hogy a keresztény katolikus tan az igazság bélyegét viseli magán s egyik tétele sincs ellentétben a másikkal“. De keresztény még sem lett. A szent figyelmeztette a földi dicsőség s boldogság múlandóságára. Hiába volt minden. Csak később, miután gyalázatos, érzéki életével felhagyott, kereszteltette meg magát.

Béza, a Kálvin-féle tévely egyik vezéralakját *Szalézi szent Ferenc* hosszas társalgásban szintén meggyőzte tévedéséről. S midőn kérdé tőle, miért nem tér tehát vissza a katolikus anyaszentegyház kebelére, *Béza* behívott egy cselédleányt s reá mutatott.

Hány és hány kész az Egyház kebeléről leszakadni, sőt a pokolba rohanni szerelemből vagy csak „jó partiért“, melytől földi előnyöket remél.

Midőn *II. Mahomed* 1453-ban *Konstantinápolyi* elfoglalta, nagy vérfürdőt rendezett abban. A rendkívül szép *Irené* keresztény leánynak azonban megkegyelmezett, sőt megígérte, hogy maga mellé a trónra emeli, ha hitét megtagadja. A szerencsétlen szűz vállalkozott erre. Alig ment híre a dolognak, a hadsereg lázongni kezdett a császár emez elhatározása miatt. *Mahomed*, hogy népét kiengesztelje, a nagy nyilvánosság előtt *Irenével* a hitet ünnepélyesen megtagadtatja, őt saját kezével császárnévé koronázza, de aztán hirtelen fordulattal háta megélt kardot ránt s lefejezi. Odagurul a koronás fő a nép lábai elé. Mit használ a pillanatnyi földi létben akár császárnéknak lenni, ha az ember lelkének örökre kárát vallja.

Győzzük meg a szenvedélyek szerencsétlen

áldozatait, hogy a lemondás, az áldozat az örökkévalóság megvilágító fénye mellett nem oly lehetetlen s borzalmas, sőt *Isten* kegyelmével s vigaszával könnyű s édes lehet. „Midőn a milánói püspökkel (*szent Ambrussal*) közelebről megismerkedtem, írja ‘ *szent Ágoston*, megirigyeltem az ő boldogságát, mert láttam, hogy szeretik és becsülik őt az emberek. Csak egyet nem tudtam rajta megirigyelni, mert keménynek, terhesnek látszott, *a celibatust, a szűzi tiszta életet*. Mivel kegyelmed hatását nem tapasztaltam, Uram, nem is tudtam, mily édeséget nyújtottál neki ennek az erénynek gyakorlásában s mily örömet talált ő az isteni eledelelben, mellyel tápláltad. Ez az isteni táplálék te voltál. Az isteni kenyér maga a malaszt forrása, maga a tökéletes élet.“

A hitben való kételkedés.

Vannak elemi igazságok s tulajdon érzékeink által szerzett tapasztalatok, melyek felett józan ésszel kételkedni nem lehet. Nem ilyenek a hit dolgai. A kinyilatkoztató Isten s a tévmentes Egyház tekintélye folytán ugyan mindennél bizonyosabbak, de nem oly világosak, hogy gyarló emberi elménk előtt egészben vagy részben homályba ne merülhetnének. Bármennyire beláttunk s szinte meggyőződünk arról, hogy Isten s az ő Egyháza nem tévedhet s minket meg nem csalhat, mégis megeshetik, hogy lel-

künket önkénytelenül is a bizonytalanság bizonyos szédülete fogja el. Szóval elkezdünk inogni és kételkedni.

Mit tartsunk a hitbeli kétségekről?

1. *Katholikus embernek soha sincs oka s joga lelkét szándékos és öntudatos kétségnek adni át.* Isten s az Egyház tekintélye, melyet a kegyelem segítségével egyszer már megismert, kizárja a tévedés lehetőségét s így minden szándékos kétséget is.

Sohasem szabad tehát oly feltevással kutatnunk, hátha Egyházunknak nincsen igaza.

Egészen más a helyzete a protestánsnak, aki tulajdon hite tanítása szerint *a szabad vizsgálódás alápján áll.* Neki tehát joga s kötelessége kételkedni s kutatni, míg az igazságot maga meg nem találta. Felekezete kezébe adja a Szentírást, amelyben a *Szentlélek* állítólagos vezérlete mellett megkeresheti, amit hinnie kell.

2. Amint a katolikus ember *szándékosan* kételkedik és *feltételezi*, hogy Egyháza tanításában valami *hamis is lehet, súlyosan* vétkezett hite ellen, lélekben eretnek lett. Ily értelemben igaz az, hogy aki hitében kételkedik, hitét elvesztette.

Ugyanezt kell állítanunk azokról is, kik az úgynevezett *indifferentizmus*, vagyis hitközöny elvét vallják. Ezek ugyanis minden vallást, bármennyire ellentmondanak is azok egymásnak, egyformán igaznak s jónak tartanak s így voltaképen valamennyinek igazságát, bizonyosságát

kétségbe vonják, beleértve a katolikus Egyház tanítását is. A hitközöny egyik köznyelven forgó hamis jelgége: „Egyre megy, akármit hiszünk, a fő az, hogy jót cselekedjünk“. Mintha bizony a legszükségesebb jócselekedet nem épen az volna, hogy meghódoljunk a kinyilatkoztató Isten végtelen tekintélye előtt.

3. Aki szándéktalanul kételkedik, tehát anélkül, hogy szabad akarata hozzájárulna, küzköd kétségeivel s el van határozva, hogy hű marad hitéhez, az ilyen egyáltalán nem vétkezik, sőt nagy érdeme van *Isten* előtt.

Akárhány szent is elszenvedte ezt a megpróbáltatást, mely egyike a legkínosabbaknak a lelki életben. Az annyira hitből élő *Páli szent Vince* hosszabb időn át gyöttrődött a hit elleni kísértésben, önként ajánlotta fel erre magát *Istennek*, hogy így másvalakit csupa irgalomból ily keresztől megszabadítson, aki lelki vigaszért ez ügyben hozzá fordult. És a szent, hogy a szinte hemzsegő hitellenes kísértéseket, melyek mint a darazsak támadtak lelkében, könnyebben elhessegesse, a hitvallást leírva, keblébe rejtve hordozta. Olykor-olykor aztán rátette kezét szinte észrevétlenül. így juttatta kifejezésre, hogy' hinni akar s a kísértést visszautasítja. *Liguri szent Alfonz* is, a kiváló hittudós agkorában oly heves és erőszakos kísértéseket szenvedett a hit ellen, hogy a küzködésében hallatott „hiszek! hiszek!“ kiáltásai az egész házban visszhangzottak. *Szalezi szent Ferenc* is oly kényes és nehéz kísértést tapasztalt hite ellen- hogy annak mikéntjét soha senkinek elmondani nem merte, nehogy mást veszélybe döntsen.

4. A *hitellenes beszédek*, ha azokban a hitágazatokban való szándékos kétség vagy hittagadás van kifejezve, valóságos eretnekké te-

hetnek, súlyos bűnök s az Egyházból való kiközösítés büntetését vonják az illetőre.

Azonban nem ritkán „hitetlen beszédeknek“ szokták nevezni azokat az elszólásokat is, melyek csupán bizonyos egyházi szokásokat, egyházi személyek eljárását, rossz papokat, visszaéléseket bírálják s ócsárolnak. Nagyon világos, hogy ezek még nem eretnkségek, jólehet nem ritkán az egyházas gondolkodásmód és érzület hiányát árulják el. Aki szereti Egyházát; némely sebeket inkább leplez s inkább oda fordul panasszal, ahol a bajon segíteni tudnak. De megeshetik az is, hogy valaki téves lelkiismerete s rosszhiszeműsége folytán tényleg a hit ellen is vét az ilyen beszédekkel.

Vannak olyanok is, kik hitbeli nehézségeik felvetését s a megnyugtató válasz keresését szintén hitellenes beszédnek minősítik. Hogy minő alaptalan ez a felfogás, magyarázni szinte felesleges.

A gyakorlati élet számára.

Ha hit dolgában kétségünk támad, a) tartsuk ébren magunkban azt a tudatot, hogy *minden* nehézségre, mely a *katholikus* Egyház tanítása ellen bennünk felötlik, van teljesen kielégítő megoldás, ha mi azt hamarosan nem is találjuk. Mondjuk ki azért magunkban szent eréllyel: „*Amit a te Egyháza tanít, az való igaz!*“ Nem kevés félreértés azonban épen abból ered, hogy

igen sokan valamit az Egyház tanításának tartanak, ami távolról sem az, vagy legalább is nem oly értelemben, mint ők azt vélik.

b) Jól tesszük, hogy nyomasztó kétség esetén hozzáértő egyéneknél vagy szakkönyvekben keresünk felvilágosítást, hogy hitünk minél észszerűbb legyen.

c) Egyelőre azonban, miután a hit indulatját felindítottuk, ne tépelődjünk s vitatkozzunk magunkkal, hanem fordítsuk elménket más dolgokra. A gonosz szellem ugyanis, akitől sokszor a hitellenes kísértések származnak, szerfelett ügyes vitázó s vajmi könnyen belekeveri a hitetlenség hálójába azt, aki vele szóba áll. Tapasztalta ezt Éva ősszülők s annyi mások az évezredek folyamán.

Inkább csak tanúság kedvéért közöljük a következő példát anélkül, hogy történelmi hitelességére túlságos súlyt helyeznénk.

Bizonyos jeles páduai tanár külsőleg jámbor halál után ijesztően rút alakban jelent meg egyik társának, ki az éjszaka homályában könyvei felett virrasztóit. „Tudd meg — szólt — hogy rajtam semmi sem segít, én elkárhoztam!” Okát is megadta: „Életemben gyakorta kevélykedtem tudományomban s azt képzeltem, hogy — főleg ami a *Szentháromság* tanát illeti — a hit-tanban oly járatos vagvok, hogy még az ördöggel is szembeszállók. És ime a pokoli szellem halálos ágyamon épen itt kezdett ki... s oly ügyes ellenvetéseket tett, hogy végre kételkedni kezdettem, hogy vájjon az Egyház helyesen tanítja-e e titkot. így haltam meg...” A tudós erre eltűnt, de nem a mélységes s üdvös hatás, melyet társára tett. Ez. midőn halálos ágyán a pokoli

sárkány vele is megpróbálkozott s felvetette neki a kérdéseket a hit dolgában, óvakodott minden vitától s csak annyit felelt: „Én úgy hiszem, ahogy az Egyház tanítja!“ „De hát hogyan tanítja az Egyház?“ — szorongatta tovább a sátán. — „Úgy, ahogy én hiszem!“ — volt a válasz. És e kérdés s felelet addig váltakozott, míg a gonosz lélek megsegyenülve el nem távozott. (Prugger: Lehr- und Exempelbuch. 32. 1.)

d) Tömjük el aztán a hitellenes kísértések dús forrásait, küzdjünk a *kevelység* és *érzéki-ség* szenvedélye ellen. Az alázatos s tiszta szív nem igen tapasztal a hit ellen kísértéseket, vagy ha mégis, ártalmatlanul zajlanak el azok felette. A tiszta szív boldog, mert az Üdvözítő ígérete szerint látja *Istenét*. (V. ö. Máté 5. 8.)

e) Jáaruljunk végül gyakorta a hit s tisztaság forrásához, a legméltóságosabb *Oltáriszentséghez*. Aki a szentáldozás által a hit legmélyebb titkát gyakran tetteleg vallja, egyéb hitigazságokkal szemben sem fog egykönnyen nehézséget tapasztalni. Ámde ez a nagy szentség nemcsak *begyakorolja* hitünket, hanem bőven szaporítja a *kegyelmet is*, melytől a hit világos és erős lesz.

Tapasztalták ezt őseink, az első keresztyények, kik „a szent asztaltól — aranszájú szent János szavai szerint — úgy távoztak, mint a tüzet lehelő oroslánok, rettenetesek még az ördögre nézve is“.

És milliószámra tudtak meghalni a hitért. Hitben oly vérszegény korunknak is ez volna az egyetlen orvossága, befogadni a „mysterium

fideit“, „a hit titkát“ s az emmauszi tanítványokkal megismerni *Krisztust* a kényértérésben. (Luk. 24. 30—31.)

Másvallásúakkal szent dolgokban való együttműködés.

(Communicatio in sacris.)

Egyházunk, mint az *Üdvözítő* szellemének hű örököse, sohasem tiltotta, hogy azokhoz közeledjünk, akik az ő aklán kívül állanak. Hiszen nekünk kell azokat a jó Pásztor vállára emelnünk, hogy őket is elhozhassa. Ily szempontból a másvallásúakkal s hitetlenekkel nemcsak szabad, hanem kell is érintkeznünk, ha van remény, hogy lelkükhöz férkőzhetünk s őket megmenthetjük. Anyagilag is támogatnunk kell őket, ha reánk szorulnak. Ebben is maguk a pápák jártak előttünk a legszebb példával kezdettől fogva napjainkig.

Politikai és társadalmi téren már nagyobb óvatosságra van szükség, nehogy az együttműködés a hitközönnyt táplálja s félreértésekre adjon alkalmat.

Legnagyobb vigyázatra s szinte aggályos körültekintésre vagyunk akkor kötelezve, ha *tisztán vallásos* téren találkozunk másvallású felebarátainkkal. E tekintetben a következő szabályok lehetnek számunkra irányadók:

a) Soha és semmi körülmények közt sem szabad olyasmit tennünk, mondanunk, ami akár

külső látszat szerint is lerontaná azt az éles válaszfalat, amely az igazságot a tévelytől, Krisztus egyedül igaz Egyházát az ellene fellázadt felekezetektől szükségképen elválasztja.

Itt a legcsekélyebben is engedni, egyszerűen *Isten* jogainak feladása volna, elismerése s helyeslése a pártütésnek, cimborálás *Krisztus* zászlajának áruolóival. Másrészt ily eljárással nagyon, de nagyon ártának szegény, szánamegroméltó, többnyire jóhiszemű felebarátainknak is, kik más hiten vannak. Megnyugtatóknak ugyanis eljárásunkkal lelkiismeretüket, szinte megcsálnék őket velük elhitetve, hogy ők is az üdvösség útján járnak.

b) Nem tűrhető tehát, hogy katolikus ember másvallású istentiszteleten, szertartáson *lélekel* résztvegyen. Még kevésbé, hogy azon valami módon segédkezzék, közreműködjék. (Például énekelve, orgonáivá stb.)

Aki csupán kényszerből, hivatalból jelenik ott meg, mint például a rendőr, tűzoltó, növendékeket kísérő felügyelő, katonákat vezénlvő tiszt, bűnről ugyan nem vádolható, de nagyon kell óvakodnia, nehogy a prédikációra ügyelve hitét veszélyeztesse. Maga *Elizeus* próféta is megengedte a svr *Náámánnak*, hogy urát a pogány templomba elkísérje s ott vele szemben mint szolgáló viselkedjék. (IV. Kir. k. ó. 18. 19.)

c) Ami a *szentségeket* illeti, soha sincs megengedve keresztszülői tisztet betölteni másvallású lelkész által kiszolgáltató keresztszénél.

Viszont nemkatholikusok sem lehetnek *érvényesen* nálunk keresztszülők. (765. kánon.)

Maga a szülő pedig, ki katolikus létére gyermekét másvallásúak keresztkútjához küldi s így Krisztus Egyházából előre kitaszítja, az Egyházból ki van közösítve. (2319. kánon.) Ugyanezt a büntetést vonja az a katolikus egyén is magára, ki másvallású pap előtt kísérli meg a házasságkötést. (2319. kánon.) 1918 május 19. óta az ily házasság amúgy is érvénytelen Isten s a lelkiismeret színe előtt. Másvallásúak esküvőjén tanúskodni sem szabad (a násznapyi tisztet betölteni), ha ez az ő *szertartásaihoz* tartozik.

d) A legújabb egyházi törvénykönyv megengedi, hogy a jóhiszemű másvallásúak a *szentelményekben s áldásokban* részesüljenek, hogy így bennük az igaz hit felébredjen s ezúton megkapják azt a segítséget s gyógyulást stb., amelyet az Egyház imájától jámboran reménylenek. (1149. kánon.)

e) Nincs megtiltva, hogy tisztán polgártársi illemből s felebaráti szeretetből másvallású ismerőseinknek egymással kötött házassági ünnepeikén, esküvőjén s lakodalmán részlegyünk. Elmehetünk temetésükre is, főképp ha ott nem kell prédikációt is hallgatnunk. Ily esetekben ugvanis mindenki előtt nyilvánvaló, hogy mi nem a hamis vallást, hanem polgártársainkat, ismerőseinket s esetleg rokonainkat akarjuk megtisztelni.

A REMÉNY

I.

A reményről általában.

Midőn *szent Pál* apostol a *hitet* „a *reménylendő* dolgok alapjának”* nevezi (Zsid. 11. 1.), világosan rámutat e két isteni erény szoros rokonságára. A remény, mint erény természetfeletti képesség bizalommal várni *Istentől* mindazt, amit hitünk tanúsága szerint nekünk megígért, nevezetesen az örök *üdvösséget* s az annak elnyerésére szükségess *hasznos esz közöket*.

A remény szintén *isteni* erény. *Isten* a forrása, mint a hitnek. Az ő kegyelme nélkül, amint hinni nem tudnánk, úgy a remény sem fakadna szívünkben. A remény hármas ágú horgonya aztán *Istenbe* kapaszkodik: az ő végtelen *jóságába*, mellyel akar, *mindenhatóságába*, mellyel tud s *hűségébe*, mellyel tényleg fog rajtunk segíteni beváltva ígéreteit. A reménynek végcélja ugyancsak *Isten*, akinek elért boldog birtokbavételével betöltötte szerepét s a hittel együtt elenyészik, hogy az egész teret az örök szeretetnek engedje át. (V. ö. I. Kor. 13.)

A remény tulajdonságai.

A remény legyen elsősorban *biztos és szilárd*, mint amely *Isten* jóságára, szeretetére épít, isteni *ígéretekre* támaszkodik. Van-e ennél rendíthetetlenebb fundamentum? Már pedig *Isten* számtalanszor s végtelen kegyel megígérte, hogy minden embert üdvözíteni akar (V. ö. I. Tim. 2. 4.), mert szeret mindent, ami van, mivel gyűlölve semmit sem rendelt vagy alkotott. (V. ö. Bölcs. 11. 25.) És ebből kifolyólag meg is adja mindnyájunknak az üdvösség bőséges eszközeit. „*Bízzál azért Istenedben mindenkoron!*“ (Ozeas 12. 6.) Mert „*ki még tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem mindnyájunkért adta őt, hogyne ajándékozott volna övele nekünk mindeneket is?*“ (Rom. 8. 32.)

„*Boldog, akinek reménysége az ő Urában Istenedben!*“ (Zsolt. 145. 5.) „*Éz ígék hitelesek és igazak.*“ (Jel. k. 21. 5.)

Mindazonáltal a reménynek bizonyos üdvös *félelemmel* kell párosulnia az apostol igéi szerint: „*Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket*“ (Fii. 2. 12.) Nem jelent ez ingadozást *Istennel* szemben, hanem nagyon is megokolt óvatosságot önmagunkkal szemben, kik gyarlóságunkkal s törekenységünkkel *Istennek* ieg.jóságosabb szándékait is megghiúsíthatjuk. *Isten* ugyanis úgyszólván minden javunkat saját közreműködésünktől tette függővé s „*aki bennünket nélkülünk teremtett, nélkülünk nem fog üdvözíteni*“. (*Szent Ágoston.*)

„Aki tehát magát állani gondolja, vigyázzon, hogy el ne essék “ (1. Kor. 10. k.) „Aki gazdag örökségre vár — mondja *szent Izidor* — és lél, nehogy azt elvesse, nem lehet nyugodt. Akinek póre van, melytől dús jóléte vagy végső szegénysége függ, mindaddig nem nyughatik, míg pórében az ítélet ki nincs mondva.“

Ez a félelemmel mérsékelt remény s remény-nyel enyhített félelem az üdvösség s életszent-ség legbiztosabb s legalkalmasabb útja.

Jegyzet. Felvethetjük itt a kérdést, vajjon erkölcsös s erényes cselekedet-e jót tenni, avagy a rosszat kerülni a jutalom reményéből vagy a büntetéstől való félelemből. *Luther* és *Kálvin* tagadták ezt, utánuk indultak *Baius* és *Jansen*, kiket a *tridenti* zsinat elítélt. *Kantnak imperativus categoricusa* is, amely szerint a cselekedet egyetlen tisztességes, erkölcsös rugója a *kötelesség-érzet*, szintén elítéli a reményből vagy félelemből eredő jöttevést, illetőleg bünkerülést.

Míndezekkel szemben a katolikus erkölcstan csupán annak lelkiületét s eljárását ítéli el, aki nem *tartaná* meg a parancsot, ha jutalmat nem remélne érte s *át-hágná* a törvényt, ha büntetéstől *nem kellene félnie*. Szóval csupán az a remény s félelem helytelen s vétkes, amely megfér *a bűn szeretetével s a rosszakarattal*. Ellenben az a remény s félelem, mely *minden körülmények között* kizárja *Isten* megbántását, ha nem' is oly magas s tökéletes indítóok, mint a tiszta szeretet, de azért nemes, erkölcsös s érdemhozó. Az ellenkező vélemény félreismeri az embert, nem érti s méltányolja a *Teremtőtől* szívünk mélyébe oltott helyes önszeretetet. sőt ellentmond magának a *Szentírásnak*, mely. ellenfeleink szerint a hit egyedüli forrása.

Ha félelemből bünt kerülni erkölcstelen volna, akkor miért állítaná maga a *Szentlélek*, hogv *..az Úr félelme küüzi a bűnt*“ (Jézus S. f. 1. 27.i: miért foházkodnék a

zsoltáros: „szegezd, át félelmeddel az én testemet“ (118. 120.); miért kötné maga az Üdvözítő annyira szívünkre: „Féljetelek attól, ki hatalommal bír a gehennába vetni. Igen, mondom nektek, attól féljetelek“. (Luk. 12. 5.1) Viszont bizonyára a jutalom reményére, mint a jótettek helyes indítóokára céloz *szent Pál*, mikor azt mondja: „Mindaz pedig, ki a küzdelemben tusakodik, mindentől megtartóztatja magát és azok ugyan, hogy heroatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadhatlant“. (I. Kor. 9. 25.)

A bizalom.

Ki kell még helyütt emelnünk a reménynek virágzását, mely a jó *Istenbe* vetett *bizalom*. Jelentékenyebb foka ez a reménynek, valamely magasabb, emelkedettebb bizakodás. Főképen az isteni *Gondviselésre* irányul, melyről oly szépen s jellemzően mondja az *írás*: „*Atyám! a te gondviselésed kormányoz*“. (V. ö. Bölcs 14. 3.) *Isten* szívén hordja nemcsak üdvünket, hanem azzal összefüggő ezernyi ügyes-bajos dolgunkat is; szerető, gyengéd atyai gondja „*elér a végtől-végig erősen s mindent kellemesen elrendez*“ (Bölcs 8. 1.), akként fonogatva életünk, sorsunk szálait, hogy az *öt szeretőknek minden javukra szolgáljon*. (V. ö. Bóm. 8. 28.)

Istennek a beléje vetett bizalom nagy *dicsőségére* válik. Felmagasztalja jóságát, bölcsességét, hatalmát, hűségét. A legszebb hála a szeretet után, mellyel *Istennek* adózhatunk. A tulajdonképeni és egyedül helyes felfogás *Istent* illetőleg. Akkor értjük *Istent*, akkor van katólikus fogalmunk róla, ha bízunk benne; akkor

emelkedünk fel hozzá, akkor hódítjuk meg szívét s tesszük tulajdonunkká s ejtjük hatalmunkba mindenható erejét és segélyét. A bizalmas remény az az erény, mely bizonyos értelemben magamagát valósítja meg. Sok dolgot azért s *csakis* azért nyerünk meg *Istentől*, mert bízunk s reméltünk. Nem volna ugyanis méltó a végtelen nagy s hatalmas *Istenhez*, hogy ki- . csinve teremtményének egyesegyedül beléje helyezett bizalma megszegyenüljön. Valóban, ha bízunk, mi állhat akkor ellen? Azért „*tebened bízom, Uram! ne szégyenüljek meg mindörökké!*“ (Zsolt. 30. 2.)

De másrészt a bizalom *becsületére* válik *az embernek is*, mert mindig erős, nemes szívet s emelkedett lelkületet tételez fel. A kétségbeesés gyáva s becsstelen dolog, szégyene s gyengesége az anyagnak. Miért hajlik annyi ember s oly könnyen a kétségbeesésre? Mert az a legkönnyebb s legkényelmesebb dolog; felment minden erőfeszítéstől, küzdelemtől... A sereg, mely nem bíz a győzelemben, vert had. A talpraesett, bátor katonaság ellenben mindig bizonyosra veszi a győzelmet s ki is vívja azt minden nehézség ellenére. Mondjuk tehát a prófétaival lelkesült bizalommal: „*Én pedig az Orbán örülök és vigadok az én üdvözítő Istenemben. Az Úristen az én erősségem és lábaimat olyanokká teszi, mint a szarvasokéi: ő, a győző, ma gas helyekre visz engem, zsoltárokat énekelőt!*“ (Hab. 3. 18. 19.)

A reményről részletesen.

Mit kell remélnünk?

A keresztyén reménynek legelső s legfőbb tárgya a mennyország, az üdvösség. Enélkül amúgy is kárbaveszett s céltalan volna az egész élet. Azért a reménynek, hogy lelkünket megmentjük s üdvözítjük, sohasem szabad — utolsó lehelletünkig — bennünk elhalványulnia. Mint vezércsillag szórjon fényt a sokszor oly göröngyös életútra s világítson át a gondok, bajok, szenvedések okozta ködös homályon. Az isteni reményt a csapások nemcsak hogy ki nem oltják, hanem inkább edzik, izmosítják. Mikor az elszegényedett, vak Tóbiást gúnyolódva kérdik: *„Hol van a te reményed, melyért alamizsnáikodtól s temettél?”* *„Ne szóljatok így — felelé — mert szentek fiai vagyunk és azt az életet várjuk, melyet Isten azoknak ad, kik iránta hitüket sohasem változtatják“* (Tób. 2. 16—18.)

Keresztyén őseink is *szent Pál* igéi szerint *„javaik elragadozását örömmel tűrték, tudván, hogy jobb, maradandóbb jószáguk van“*. *„Azért — teszi hozzá az apostol — el ne veszítsétek bizalmatokat, melyre nagy jutalom vár.“* (Zsid. 10. 34—35.)

Midén *szent Adorján* még mint ifjú pogány katona tanúja \olt a vértanúk csodálatos hősiességének, megkérdezte tőlük: *„Ugvan mit reméltek ezekért a borzas/tó*

szenvetésekért?“ „Azt a boldogságot reméljük — felelték azok —, melyet Isten annyiszor megígért, azokat a javakat, melyeket szem nem látott, fül nem hallott s emberi szív fel nem foghat, amelyeket Isten azoknak készített, kik őt szeretik.“ E szavak s a nyomukban ébredt keresztény hit s remény adták az Egyháznak s az égneik *szent Adorján* vértanút.

Λ keresztény remény magyarázza meg főképp azt a gyermekded derűt, vidám barátságosságot, mely a katolikus kedélyt jellemzi, ellentétben a nem ritkán mogorva, avagy elkeseredetten duhaj protestáns hangulattal, melyet a predesztináció kegyetlen tana ébreszt a lelkekben, kik örök sorsukat, minden igyekezetüktől függetlenül, eldöntöttek hiszik.

Remélnünk kell továbbá *Istentől* mindazt, ami üdvünk elérésére hasznos s szükséges, jelesül az ő *kegyelmét*.

Isten kész mindig bőséges s hathatós malasztjával támogatni minket, hogy jámborul, sőt szentül éljünk, ha pedig buktunk, hibáztunk, hozzá újból visszatérjünk.

Szépen fejezte ki ezt a gondolatot, igazságot *Morus Tamás*, a nagy hitvalló, leányához, Margithoz intézett szavaiban: „*Hidd el, leányom, az Isten malasztja mindig készen áll számunkra. Az ő jóságáról soha kétségbe nem esem. bármiüg gyarlóságot is tapasztaljak magamban. Igen, ha elestem és Péterrel megtagadtam volna is Krisztust., akkor is bizton remélném, hogy Irgalmával teám tekintene és adna kegyelmet, hogy újra felkelhessek és ismét nyíjyek benne*“.

Az *írás* nem győzi fennen hirdetni s magasztalni Isten irgalmát. Azt állítja: „*Az Úr irgalmá-*

val tele a föld“. (Zsol. 32. 5.) „Az Úr minden útja irgalom(Zs. 24. 10.) „Az Úr irgalmassága öröktől fogva van és mindörökké(Zs. 102.17.)

Ez az irgalom főképp a *bűnössel* szemben érvényesül, aki erre végtelen nyomoránál fogva leginkább rászorul. *Isten* előre látta az emberi nem bukását s mégis megteremtette azt. Már ez nagy irgalom volt. Mikor pedig a bukás tényleg bekövetkezett, elhatározta, hogy megdicsőíti végtelen irgalmát a megtestesülés s megváltás fenséges művei által. És valóban, mi más Jézus, az *Isten-ember*, mint a *megtestesült irgalom*. Szíve csupa irgalom; tanítása, parabolái, mint a tékozló fiúról, az elveszett drachmáról s juhról mondtak, az irgalom legszebb himnuszai; intézményei, mint az Egyház, a papság, a szentségek az irgalom legdicsőbb emlékművei, ő valóban „a bűnösök barátjának“ bizonyult s e cím ellen akkor sem tiltakozott, mikor ellenségei gúnyképen vetették azt szemére. Ez az irgalom teremtette meg a *Magdolnákat*, *Pál* apostolokat, *Ágostonokat* s bocsátja le a remény horgonyát a bűnösök millióinak szívébe a világ végéig.

Szabad-e *Istentől* remélnünk az *ideigvaló, földi javakat is*? Minden bizonnyal, amennyiben azok örök célunk elérésére hasznosak, alkalmasak, sőt egyben-másban nélkülözhetetlenek. Az ószövetségi Szentírás, mely a zsidó nép tökéletlen lelki állapotához alkalmazkodva inkább a földi jutalmat helyezi előtérbe, telve van a múlandó, anyagi javak s segély igéreté-

vel: „*Ha a Felségest választottad magadnak menedékül, nem járul hozzád veszedelem és csapás nem közeledik hajlékodhoz!*“ (Zsolt. 90. 9. 10.) „*Mivelhogy bennem bízott, megszabadítom őt, oltalmazom őt...„Betöltöm őt hosszú élettel és megmutatom neki az én szabadításomat.*“ (Zsolt. 54. 23.) „*Ha rendeléseim szerint jártok el és parancsaimat megtartjátok, esőt adok nektek idejében és a föld megadja termését és a fák megtelnek gyümölcsökkel; a cséplés eltart szüretig, a szüret eléri a vetést és meglegedésig eszitek majd kenyereteket és félelem nélkül laktok földetekon(Mózes III. 26. 3—5.)*

A sokkal lelkiesebb Újszövetségben ugyan a hangsúly mindig „*az egy szükségesen*“; „*az Isten országán s igazságán*“ van, ámde azért a gyermeki bizalom a madarakat is gondozó s liliomokat ruházó jóságos mennyei Atyába még mindig nem vesztette el gyakorlati jelentőségét. (V. ö. Máté 6.) Az *ŰT Jézus* a „mindennapi kenyérért“ is tanít imádkozni s megígéri, hogy „*mindazt, amit imádságban hittel kértek, megnyeritek*(Máté 21. 22.) Feltételnek csak azt az egyet szabja, hogy az ő, vagyis az *Üdvözítő* nevében kérjünk (Ján. 14. 13.), előre is belenyugodva, hogy *Isten* kérésünket reánk nézve *fidvösséges* módon teljesítse.

A szentek hősiességre vitték az anyagiakban való szent gondtalanságot s a Gondviselésre való gyermekded hagyatkozást. Mikor a rendalapító assisi szent *Ferenc*! kérdi a pápa, mi-

ből fog szerzetestestvéreivel együtt megélni: „Szegény *anyánk* van — Felelé (t. i. a szerzel! — de *Atyánk* a leggazdagabb. Bízom az *Úr Jézusban*. Ha örök boldogságát megígérte s kész azt megadni nekünk, úgy azt a csekélységet sem vonja meg tőlünk, ami a test táplálására s ruházására szükséges“. *Keresztes szent János*, a nagy karmelita, is azt szokta mondani: „Tudja *Isten*, mire van szükségünk. *A mi dolgunk*, hogy neki híven szolgáljunk, *az ő dolga* pedig a mi ideig és örökké való javunkról gondoskodni. ó, mennyei remény, mely annyit kapsz, amennyit remélsz!“ *Isten* legtöbb csodát a remény jutalmazására művelt. „*Vesd — azért — az Úrra gondodat és ő eltáplál téged.*“ (Zsolt, 54. 23.)

A remény felindítása.

A keresztény remény úgy is, mint az üdvösség nélkülözhetetlen eszköze, de meg isteni parancs folytán is örök célunk elérésére feltétlenül szükséges. Tehát fel kell azt a hittel egyetemben indítanunk öntudatos lelki életünk kezdetén, aztán többször is az életben, nevezetesen, ha a kísértés szele reményünk szende fényét ostromolja, avagy azt kioltotta.

És ha valaha, ám akkor épen napjainkban van szükség a keresztény reményre, midőn a nagy világhatalom s az azt követő nyomor mindent megrendített, de talán semmit annyira. mint a gondviselésbe vetett bizalmat. Az embe

riség nagyrésze szinte, elvesztette életkedvét és elfásult egykedvűséggel avagy dühöngve néz a borús jövőbe. Egyszóval nélkülözi a keresztény reményt. Hol találná azt fel újra, ha nem a katolikus Egyház anyai kebelén? Az Egyház megtanítja gyermekeit „remélni a remény ellen“ (szent Ágoston), sőt *Jobbal* elmondani: „*Ha szintén megölel is engem (az Úr), őbenne reményelek*“. (Jób. 13. 15.) Az *Egyházban* mosolyog reánk „a mi édes reményünk“, a jóságos *Istenanya*; tárul ki számunkra az isteni *Szív*, mely szenvedéseinket tapasztalásból ismeri, érti, tud is, akar is azokon segíteni. „*Jézus szentséges Szíve*, hiszem, hogy szeretsz engem“ „*Jézus Szíve!* bízom benned!“ (300—300 napi búcsú), adja ajkunkra a katolikus Egyház s óhajtva kívánja, hogy ezt naponkint gyakran reménykedő szívvel ismételtessük. Hogy pedig a múlandóság, a halál gondolata a keresztény reménynek szárnyát ne szegje, hanem inkább izmosítsa, lelkesítse, Egyházunk minden gyász-mise prefációjában a következő meghatós magasztos szavakat énekelteti: *Krisztusban...* „felragyog nekünk a boldog feltámadás reménye, hogy akiket elszomorít a kikerülhetetlen halál, azokat a jövendő halhatatlanság ígérete vigasztalja meg. Mert a te híveidnek, Uram, az élet csak megváltozik, de el nem vétetik és miután a földi számkivetésük hajléka (a test) romba dült, számukra az égben örök lakóhely készül“.

III.

Vétkes a remény ellen.

Bűnt követ el a remény ellen, aki annak felindítását az előző fejezetben felsorolt alkalmakkor tudatosan elhanyagolja. Miként azonban a hitnél, úgy itt is meg kell jegyeznünk, hogy minden ima s vallásgyakorlat egyben a remény felindítását is magában foglalja.

Vétkes ellentéte továbbá a reménynek a két végtel: a *kétségbeesés* és a *vakmerő bizakodás*, melyekről alább részletesen kell megemlékeznünk.

Az istengyűlölet s a teremtményekhez való túlságos ragaszkodás a reményt szintén s pedig gyökerében támadja meg. Minthogy azonban e vétkes inkább a szeretet ellen irányulnak, a II. részben kerülnek tárgyalás alá.

Kétségbeesés.

A kétségbeesés szántsándékos és teljes feladása a reménynek, hogy *Istentől* az örök üdvöt s annak eszközeit elnyerjük.

Ezzel bántotta meg *Istent* a testvérgyilkos *Kain*, aki a neki felajánlott kegyelmet így utasította vissza: „*Nagyobb az én gonoszságom, hogysen bocsánatot érdemeljek! — És elméne Kain az Úr színe elöl*“ (Mózes I. 4.) A szerencsétlen *Júdás* is kétségbeesésével pecsételte meg bukását és örök sorsát.

A kétségbeesés, ha nem is a legnagyobb bűn a világon, de a legveszélyesebbek egyike. Elzárja ugyanis már eleve az utat, melyen a kegyelem a lelket megközelítheti. Ezért számláljuk a *Szentlélek* elleni bűnök közé, melyeket Isten nem bocsát meg se ezen, sem a másvilágon. „Bűnt elkövetni halála a léleknek — mondja *szent Izidor* — de kétségbeesni annyi, mint a pokolra szállni.“ „A kétségbeesés — *oquinói szent Tamás* szerint — gyógyíthatatlan bűn, veszélyesebb, mint a hitetlenség és *Isten* gyűlölése.“

Óvakodnunk kell azonban kétségbeesésnek minősíteni azt a reszketést s félelmet, mely nem ritkán még a legszentebb lelkeket is *Isten* titkos ítéleteivel szemben eltöltötte. Ha az ily lélek nem szűnik meg imádkozni, hitét gyakorolni, csupán próbát áll és világos jelét adja, hogy kétségbe nem esett.

Midőn a szokásos részegség, önfertőzés stb. rabjai nem ritkán azt állítják, hogy javulásukat illetőleg már „kétségbeestek“, voltaképen csak kishitűségüket árulják el. Az ilyenek gondolják meg, hogy az eddig elkövetett bűneik tömege *Isten végtelen* irgalmához képest elenyésző csekélység és *Isten kegyelmével* még mindig könnyen kigyógyulhatnak, ha azt kérik s felhasználják. Imádsággal s a szentségek gyakori felvételével párosult küzdelem biztos győzelmet ígér.

A nem ritkán idegességből eredő aggályosság

s rendetlen szomorúság igen gyakran a remény elleni bocsánatos bűnnel kapcsolatos.

Aki pedig *testi egészségért* nem imádkozik, niert nem reményű, hogy *Isten* azt neki visszaadja; bűnről ezért nem vádolható.

Vakmerő bizakodás.

Épen ellenkezője a kétségbeesésnek a vakmerő bizakodás, amellyel az vétkezik, aki rendetlenül, vagyis oly módon reményű, várja *Istentől* az üdvöt s annak eszközeit, ahogy azt *Isten* nem ígérte, nem rendelte.

Vakmerően bizakodik az:

a) aki a bűnbocsánatot, üdvösséget *saját erejéből* akarja elérni (*Pelagius*-féle eretnokség):

b) aki jócselekedetek s parancsok megtartása nélkül is pusztán *Krisztus* érdeméből reményű a mennyországot (*Luther* tévedése);

c) aki bűnre, például bosszúállásra kér s remél *Istentől* segílyt:

d) aki egészen rendkívüli kegyelmekre számít. minőket például a *szent Szűz* kapott *Istentől*:

e) aki *azért* vétkezik vagy tart ki a bűnben. mert reménnvű a bocsánatot.

Ellenben nem vétkezik vakmerő bizakodással az. aki bár saját törekenységéből, szenvedélyből vét s *emellett* reménnvű, hogv még lesz ideje, módja *Istennel* kibékülni, llv esetben ugyanis a remény csak *kísérője* a bűnnek, nem pedig *indítóoka*.

A vakmerő bizakodásnak első két faja — *a)* és *b)* — katolikus hittételek tagadását tartalmazza s így egyben súlyos bűn a hit ellen is. A harmadik — *c)* -mely *Istent* mintegy büntársnak hívja, egyúttal súlyos káromlása a *Legszentebbnek*. A negyedik helyen említett vakmerő bizakodás — *d)* — többnyire nem egyéb ájtatos rajongásnál, mely alig lépi túl a bocsánatos bűn mértékét. Végül az isteni bűnbocsátó irgalomba vett vakmerő bizakodás valahányszor súlyos bűnre indít, súlyos véték a remény ellen.

Ez utóbbtól óv minket a Szentírás, midőn így szól: „*Ne mondjad: vétkeztem és mi szomorúságom történt“ mert a Fölséges tűrő, fizető. A megbocsátott bűnre nézve sem légy félelem nélkül és ne halmozz vétket vétekre. És ne mondjad: Az Úr könyörületesége nagy, az én bűneim sokaságának megkegyelmez. Mert irgalom és harag hamar jő tőle és haragja a bűnösökre néz. Ne késsél megtérni az Úrhoz és ne halogasd azt napról-napra, mert hirtelen eljő haragja és a bosszúállás napján elveszít téged'!* (Jézus Sir. fia 5. 4—9.)

A javulás, megtérés halogatásának már számtalanok megadták az árát. Az az ember, aki csak vénségében akar *Istenhez* visszatérni, hasonlít a kereskedőhöz, ki útközben jó, erős lovait eladogatta, végre az összes portékáját az utolsó, legsilányabb ló hátára rakta. Nagyon világos, hogy ez csakhamar összeroskadt a súlyos teher alatt. Vájjon a gyenge, törekeny, beteges

öregkor hivatott-e arra, hogy az ifjú s meglett korban felhalmozott bűnadósságért a felelősséget viselje s a lélekmentés nagy feladatát megoldja? Olykor sikerül ugyan az aggkorban, sőt a halál óráján is megtérni, ahogy a jobb lator példája mutatja, „llv eset is van egy — mondja *szent Ágoston* —, hogy kétségbe ne essél, de *csak egy* van, hogy el ne bízd magad.“